

MULIGHEDER OG BARRIERER FOR FORANKRING AF PROJEKT FOKUS

Karsten Østerlund, Bjarne Ibsen, Anne Sofie Berg og Sandra
Christiansen

2015:5

Muligheder og barrierer for forankring af Projekt FOKUS

Karsten Østerlund

Bjarne Ibsen

Anne Sofie Berg

Sandra Christiansen

Muligheder og barrierer for forankring af Projekt FOKUS

Karsten Østerlund, Bjarne Ibsen, Anne Sofie Berg og Sandra Christiansen
Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund,
Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Udgivet 2015

ISBN 978-87-93192-38-6

Serie: Movements, 2015:5

Serieudgiver: Institut for Idræt og Biomekanik

Forsidefoto: Getty Images

Opsætning: Lone Bolwig

Tryk: Print & Sign, Odense

Indholdsfortegnelse

1. Hvad er Projekt FOKUS?	5
2. Undersøgelsens formål og metode	5
3. Den nationale organisering af projektet	7
4. Den lokale organisering af projektet og aktiviteterne deri	7
5. Hvordan skal man forstå forankring?	9
6. Projektets 'MENING'	11
6.1. Projektets 'MENING' for skolerne	11
6.2. Projektets 'MENING' for skytteforeningerne	12
6.3. Projektets 'MENING' for kommunerne	14
6.4. Projektets 'MENING' for DGI Skydning	15
6.5. Projektets 'MENING' for DGI Lab	15
6.6. Projektets 'MENING' for DGI landsdel	15
7. 'VILJE' til realisering af projektet	16
7.1. Skolernes 'VILJE' til realisering af projektet	17
7.2. Skytteforeningernes 'VILJE' til realisering af projektet	18
7.3. Kommunernes 'VILJE' til realisering af projektet	20
7.4. DGI Skydningens 'VILJE' til realisering af projektet	21
7.5. DGI Labs 'VILJE' til realisering af projektet	22
7.6. DGI landsdels 'VILJE' til realisering af projektet	23
7.7. Andre organisationers 'VILJE' til realisering af projektet	24
7.8. Forældrenes 'VILJE' til realisering af projektet	25
8. 'EVNE' til at stå for projektet	26
9. Ansvarsfordeling	27
10. Skydningens rygte og manglen på evidens som en barriere for forankring	28
11. Modeller for forankring af projektet	31
11.1. Forankring efter den nuværende model	32
11.2. Forankring gennem udvidelse af den nuværende model	33
11.3. Forankring hos DGI Skydning	34
11.4. Forankring hos organisationer med fokus på målgruppen	35
11.5. Forankring gennem kommunemodel	36
11.6. Forankring gennem kommunale støtteordninger	37
11.7. Forankring i fritiden med hjælp fra mentorer	38
12. Litteraturliste	40

1. Hvad er Projekt FOKUS?

Det anslås, at to til tre procent af skolebørn i Danmark har ADHD (Damm & Thomsen, 2012). Børn med ADHD har ofte så store vanskeligheder, at det er svært for dem at fungere i hverdagen. De har en adfærd, der er præget af kropslig uro, impulsivitet og opmærksomhedsforstyrrelser. I flere år har DGI skydning imidlertid hørt forældre, lærere og pædagoger fortælle, at skydeidræt får børn og unge med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder til at blive mere rolige og bedre til at koncentrere sig, ligesom det giver dem succesoplevelser i deres fritidsliv.

På baggrund af disse erfaringer igangsatte DGI skydning i april 2012 et pilotprojekt 'FOKUS – ro og koncentration gennem skydeidræt', som forløb frem til august 2013. Projektet er startet i fem kommuner, hvor skoler, skytteforeninger, DGI og kommunen samarbejder om, at børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder får mulighed for at gå til skydning i en skytteforening. Noget som foregår en gang om ugen i skoletiden over en periode på seks til ni måneder.

Projektet er siden fortsat og gradvist udvidet med flere kommuner, så det i dag rummer femten kommuner fordelt over det meste af landet. Som en del af projektet får instruktører i lokale skytteforeninger tilbudt kursusforløb, der er med til at kvalificere dem yderligere til at tage godt imod børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder. Den særlige projektindsats ophører ved udgangen af 2015.

2. Undersøgelsens formål og metode

Projekt FOKUS står over for flere udfordringer og problemstillinger, som der skal findes løsninger på, såfremt indsatsen skal fortsætte i de nuværende skole-foreningssamarbejder og også gerne udbredes til flere skoler og skytteforeninger efter den særlige projektindsats ophører ved udgangen af 2015. I forlængelse heraf er det undersøgelsens formål:

At identificere de væsentligste problemer og udfordringer i indsatsen og give fagligt begrundede forslag til, hvordan problemerne og udfordringerne kan løses – og derigennem til hvordan projektet kan forankres.

Undersøgelsen koncentrerer sig om at afdække centrale organisatoriske forhold med betydning for forankring af Projekt FOKUS, da det, med en økonomisk ramme på 75.000 kr., ikke er muligt at inddrage alle relevante perspektiver. Empiriindsamlingen koncentrerer sig således om nationale og lokale aktører (primært DGI, kommuner, skoler og skytteforeninger), der må forventes at stå centralt i den organisatoriske forankring.

Derimod er børnenes udbytte og forældrenes ansvar for forankringen ikke direkte undersøgt. Diskussioner herom indgår i rapporten, hvor det er relevant, men med udgangspunkt i eksisterende viden på området eller gennem referencer til udtalelser fra repræsentanter for eksempelvis kommuner, skoler og skytteforeninger.

Med henblik på at kunne leve op til undersøgelsens formål er litteratur om forankring af projekter blevet inddraget sammen med erfaringer fra andre undersøgelser af projekter, som

er blevet gennemført på Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund (CISC). Der til kommer litteratur om foreninger og inklusion.

I forbindelse med undersøgelsen er der blevet gennemført selvstændig empiriindsamling for at opnå specifik indsigt i Projekt FOKUS. Konkret er der blevet afholdt to workshops og fem fokusgruppeinterviews.

De *to workshops* blev afholdt ved undersøgelsens begyndelse og afslutning. Den første workshop havde til formål at identificere de væsentligste problemer og udfordringer for forankringen af Projekt FOKUS, mens den anden tog sigte på diskutere og kvalificere det første rapportudkast og de forslag til forankring, som indgik heri.

Deltagerne var centrale aktører i projektet med betydning for forankringen heraf:

- Projektleder for Projekt FOKUS, Annegrete Gohr Månsson
- Chef for DGI Lab, Troels Rasmussen
- Skyttekonsulent i DGI Fyn, Kurt Petersen
- Afdelingsleder i DGI Skydning, Tommy S. Haun
- Breddeidrætskonsulent i Randers Kommune, Anders Kromann
- Fritidskonsulent i Randers Kommune, Birgitte Strøbeck
- Pædagogisk afdelingsleder på Tåsingeskolen, Jens Erik Skotte

De tre førstnævnte deltog på begge workshops, mens de fire sidstnævnte deltog på en af de to workshops. Lene Buchvardt, som er udviklingschef i ADHD-foreningen, var inviteret til første workshop, men hun var forhindret i at deltage. Hun har haft mulighed for at læse og kommentere rapportens første udkast. Hendes kommentarer er inddraget i rapporten de steder, hvor det har været relevant.

De *fem fokusgruppeinterviews* havde til formål at kontrastere den fortælling om projektet, som den første workshop gav anledning til, med virkeligheden i fem af de kommuner, som indgår i projektet. De fem kommuner er Randers, Fredericia, Esbjerg, Odense og Svendborg. Fire af disse har været med siden projektets start, mens Fredericia er kommet med i projektet senere.

I hver af de fem kommuner deltog en skoleleder og/eller en pædagog fra den (eller de) lokale skoler sammen med en eller flere repræsentanter for den lokale skytteforening, den relevante kontaktperson i kommunen, som oftest en fritidskonsulent, samt i nogle tilfælde en konsulent fra den relevante landsdelsforening i DGI. Sammensætningen af informanter afspejler i hver kommune – i det omfang det har været praktisk muligt – hvem der har arbejdet mest med projektet.

I det omfang der bliver anvendt citater i rapporten, vil de, hvis de stammer fra en af de to workshops, ske med navns nævnelse. Af hensyn til anonymiteten, vil deltagerne på de fem fokusgruppeinterviews derimod ikke blive citeret med navns nævnelse.

Undersøgelsen er gennemført af CISC ved Karsten Østerlund og Bjarne Ibsen. De to studentermedhjælpere, Anne Sofie Berg og Sandra Christiansen, har forestået en stor del af empiriindsamlingen, ligesom de har bidraget aktivt med deres viden om projektet, som de bl.a. har erhvervet gennem et praktikforløb hos DGI og deres bacheloropgave, som ligeledes handler om Projekt FOKUS.

Efter en kort præsentation af projektets organisering – nationalt og lokalt – vil resten af

rapporten handle om forankring. Først med en kort beskrivelse af rapportens tilgang til forankring efterfulgt af tre afsnit, der indkredser partnerne i projektets 'MENING', 'VILJE' og 'EVNE' i forankringsøjemed. Med udgangspunkt heri vil rapporten opstille et bud på en ansvarsfordeling i projektet, sådan som den tegner sig ud fra de gennemførte workshops og fokusgruppeinterviews. Efter en kort diskussion af skydningens rygte og manglen på evidens som en barriere for projektet, slutter rapporten med en række forslag til forskellige forankringsmodeller, som bliver præsenteret sammen med overvejelser over deres fordele og ulemper.

3. Den nationale organisering af projektet

Projektet blev startet op hos De Danske Skytteforeninger (DDS), men blev senere en del af DGI, da DDS kom ind under DGI under navnet DGI Skydning. Finansieringen af projektet kommer i dag fra DGI Skydning, som, i første omgang, bidrager økonomisk frem til udgangen af 2015, hvor projektperioden udløber. Projektet er hos DGI på landsplan organisatorisk forankret under DGI Lab, som blandt andet har ansvaret for en række inklusionsprojekter.

Der er i øjeblikket fire ansatte i projektet. Ud over projektleder Annegrete Gohr Månsson er der ansat tre personer på ti timer om ugen, som har til opgave at få flere kommuner, skoler og skytteforeninger til at deltage i projektet samt at understøtte dem i dette forløb. Derudover arbejder projektgruppen med at etablere forankringsstrategier og at indføre konsulenter i DGI i projektet, så de besidder den nødvendige viden til at bistå foreninger og skoler, der enten allerede arbejder med skydning for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder, eller som gerne vil i gang med det.

DGI har ved flere lejligheder udbudt kurser for deltagerne i projektet. I 2013-2014 afholdt DGI således fire kursusdage med temaet 'Skydeidræt for børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder' for både skytteforeninger og skoler med i alt 34 deltagere. I 2014-2015 afholdt DGI tre kursusdage med temaet 'Idræt for børn med særlige behov' for DGI's ansatte og undervisere. Formålet var at opgradere frivillige og ansatte i DGI til at kunne vejlede og rådgive foreningerne fremadrettet. Her var der også 34 deltagere. Inden for samme tema har DGI i 2015 afholdt to onlinekurser for alle DGI's foreninger og andre interesserede. Endelig planlægges diverse kurser, fyraftensmøder og onlinekurser fremadrettet i projektets afslutningsfase.

4. Den lokale organisering af projektet og aktiviteterne deri

Med respekt for at der er forskel på, hvordan Projekt FOKUS bliver udmøntet lokalt, så peger fokusgruppeinterviewene hen imod, at de to bærende parter i projektets lokale afvikling er skolen og skytteforeningen. Skolen er som oftest en specialskole, men der er også eksempler på, at specialklasser på kommuneskoler indgår i projektet.

Skolen har ansvar for at udvælge de elever, der deltager i projektet, og transportere dem til og fra skytteforeningen, ligesom pædagogerne står til rådighed for skytteforeningens instruktører med hjælp og sparring, mens børnene er i foreningen. Dertil kommer, at de fleste

skoler dækker skytteforeningens faktiske omkostninger til eksempelvis patroner, og at skolen som oftest indtager den koordinerende rolle i forhold til aktiviteterne.

Skytteforeningen indtager også en central rolle. De stiller deres lokaler til rådighed for projektet uden at få dækket udgifterne hertil i form af lys og el – noget som indirekte dækkes af kommunens lokaletilskud. Derudover stiller foreningerne med et antal instruktører, som er afhængigt af antallet af børn. Som oftest er der tale om ældre mennesker, der selv dyrker skydning, og som samtidig er glade for at få muligheden for at instruere børn, hvorfor de stiller sig til rådighed som frivillige. Foreningerne tjener ikke på at deltage i projektet. Mange af instruktørerne har taget imod de udbudte kurser, som skal øge deres viden om, hvordan man håndterer børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder.

Projekt FOKUS går kun i begrænset omfang ind og dækker lokale udgifter forbundet med afviklingen af aktiviteterne. I et enkelt tilfælde betaler projektet for kørselsgodtgørelse til instruktørerne, og i et andet dækker projektet transporten af elever fra skole til skytteforening. Bortset herfra er det, i de undersøgte kommuner, skolen, der bærer langt størstedelen af omkostningerne.

Aktiviteterne bliver konkret afviklet på den måde, at skolen tilbyder skydning til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder, og at dem, der er interesserede, deltager heri. Det er med andre ord frivilligt for eleverne at deltage de fleste steder. På en enkelt skole gjorde man det til en begyndelse obligatorisk for eleverne i hele klasser at deltage, men med mindre gode resultater, hvorfor man har gjort det frivilligt. Aktiviteterne foregår i skoletiden, som oftest én dag om ugen i vinterhalvåret. Med undtagelse af de steder hvor skytteforeningen ligger umiddelbart ved siden af skolen, bliver eleverne transporteret i skolens bus eller andet køretøj frem og tilbage fra aktiviteten. Transporttiden er forskellig afhængig af lokale afstande.

Med undtagelse af en enkelt skole gav både skoler og foreninger i de fem undersøgte kommuner udtryk for, at projektet fortsætter efter projektperiodens udløb med udgangen af 2015. Når de skal beskrive, hvordan projektet skal fortsætte, så er svaret, at de ønsker, det skal fortsætte på samme måde, som det kører for nuværende – altså efter den model, som er beskrevet ovenfor. Det skal med andre ord være en aktivitet, som henvender sig til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder, og som foregår i skoletiden.

Både skoler og skytteforeninger ønsker denne form for forankring af projektet som et skole-foreningssamarbejde, selv om det for skytteforeningerne betyder, at børnene som oftest ikke bliver medlemmer i foreningerne. Der er ganske vist eksempler i de undersøgte kommuner på, at enkelte af børnene bliver så glade for skydningen, at de begynder i fritiden, men som oftest i begrænset antal. Der er dog positive eksempler på inklusion af børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder i skydning i fritiden. Erfaringerne herfra viser, at det er afgørende for inklusionen, at der er opbakning og ressourcer hos forældrene, som gør, at de kan støtte deres børn i at gå til skydning i fritiden.

Uden skolernes opsøgende arbejde og indsats for at få børnene hen og prøve skydning i skoletiden er der, i hvert fald blandt de interviewede, en begrænset tro på, at der vil foregå nogen nævneværdig inklusion af børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder i skydeidrætten. Bortset fra den inklusion flere foreningsrepræsentanter giver udtryk for foregik i forvejen. Således angiver flere, at det ikke er nyt for dem at arbejde med målgruppen, da børn med koncentrationsbesvær altid er kommet i skytteforeninger. Projektlederen fortæller

da også, at der er eksempler på, at forældre, der har hørt om projektet, selv har henvendt sig til skytteforeninger, eller til projektlederen, med henblik på at afprøve skydeidrætten som en fritidsaktivitet for deres børn.

Når mange af de interviewede alligevel tvivler på en forankring alene i fritiden hænger det sammen med, at mange forældre til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder har svært ved at introducere deres børn til fritidsaktiviteter, fordi de mangler de psykiske og økonomiske ressourcer. Dertil kommer de nederlag, de og deres børn tidligere har lidt i andre fritidsaktiviteter, som flere af de interviewede beretter om.

Ovenstående billede gælder ikke for alle forældre til børn med ADHD. Imidlertid viser forskningen, at forældre til børn med ADHD selv har to til otte gange større risiko for selv at have ADHD (Daley, Jacobsen, Lange, Sørensen & Walldorf, 2014). Noget som kan have stor betydning for forældrenes ressourcer. En dansk undersøgelse viser således, at voksne, der har fået konstateret ADHD, eksempelvis tjener mindre og har en markant højere ledighed end den øvrige befolkning. Ligeledes er sygdom og kriminalitet mere udbredt blandt voksne med ADHD (Rockwool Fonden, 2014).

Selv om skoler og skytteforeninger de fleste steder er villige til at fortsætte projektet i sin nuværende form, giver de udtryk for, at de godt kunne tænke sig, at kommunerne og DGI's landsdelsforeninger, som hidtil har spillet en mindre rolle for projektets lokale afvikling, kommer mere på banen. Kommunen særligt ved at allokere flere økonomiske midler, som gør det muligt for skolerne at opretholde projektet som en prioritet blandt mange andre, mens det bliver efterspurgt, at DGI skaber muligheder for erfaringsudveksling mellem de foreninger, der deltager i projektet.

I forlængelse af ovenstående beskrivelser af den nationale og lokale organisering af Projekt FOKUS samt den lokale afvikling af aktiviteterne, tager de følgende afsnit af rapporten sigte på først at forklare, hvordan man skal forstå forankring, og dernæst at undersøge muligheder og barrierer for forankring af Projekt FOKUS.

5. Hvordan skal man forstå forankring?

Forankring handler om:

- Hvordan man kommer fra projekt til etableret aktivitet.
- Hvordan skydning for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder kan fortsætte de steder, hvor det findes.
- Hvordan projektet og aktiviteterne kan få en større udbredelse.

Man kan skelne mellem to perspektiver på forankring af projektet:

- Forankring af et aktivitetstilbud: Skydning i skytteforeninger for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder.
- Forankring af projekterfaringer og -ideer: I DGI på landsplan og i DGI's landsdelsforeninger.

Begge perspektiver på forankring indgår i rapporten.

Tre begreber er centrale for implementeringen og forankringen af nye tiltag og projekter (Lundquist, 1987; Vedung, 1997):

- **'MENING'**: Har skytteforeninger, kommuner, skoler og DGI forstået målet med samt omfanget og karakteren af den konkrete opgave og har de samme forståelse deraf?
- **'VILJE'**: Har partnerne grundlæggende en vilje til og interesse for at virkeliggøre de mål og aktiviteter, der gælder for projektet? Også når eventuelle projektmidler hører op.
- **'EVNE'**: Har partnerne de nødvendige evner (kompetencer, faglighed og lign.) og ressourcer (økonomi og tid) til, at aktiviteterne kan gennemføres i det omfang og med den intensitet, som er nødvendig for at opnå den ønskede virkning? Det handler i denne sammenhæng både om specifik faglig viden om ADHD hos børn samt erfaring med samarbejde med andre organisationsformer.

Denne undersøgelse tager sigte på at indkredse, hvordan forskellige sider af 'MENING', 'VILJE' og 'EVNE' både kan være et potentiale og en barriere i forhold til realiseringen og fastholdelsen af indsatsen i forhold til skoler, skytteforeninger, kommuner, DGI Skydning, DGI Lab og DGI landsdel – samt andre aktører, der kunne være relevante i kontekst til projektets forankring.

	'Organisationer' / samarbejdspartnere						
	Skoler	Skytteforeninger	Kommuner	DGI Skydning	DGI Lab	DGI landsdel	Andre
Projektets 'MENING' - Den betydning projektet / målgruppen tillægges - Engagementet i 'sagen'							
'VILJE' til realisering af projektet - Økonomi - Frivilligt arbejde							
'EVNE' til at stå for projektet - Evne til at tage sig af børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder - Evne til at samarbejde med andre organisationstyper							

Hvert af de ovennævnte områder vil i det følgende blive diskuteret særskilt. De tre delanalyser munder ud i en opsamlende analyse og diskussion af den nuværende og fremtidige ansvarsfordeling i projektet – nationalt og lokalt – samt af forskellige modeller for forankring af projektet efter projektperiodens udløb.

6. Projektets 'MENING'

For enhver organisation og for ethvert projekt afhænger forankring af, at aktiviteten opleves som meningsfuld indadtil og giver legitimitet udadtil. I både workshops og fokusgruppeinterviews fortæller stort set alle deltagerne om projektets positive betydning, først og fremmest for børnene, men en række af parterne i projektet oplever også positive gevinster ved at deltage.

6.1. Projektets 'MENING' for skolerne

Flere af de interviewede pædagoger giver udtryk for, at skydning giver eleverne succesoplevelser, som de hidtil kun har oplevet i meget begrænset omfang i andre fritidsaktiviteter. Børnene får selvtillid gennem skydningen, fordi de lærer at mestre en aktivitet, ligesom de socialiserer på en anden måde i foreningen, end de gør i skolen.

Direkte afledt af ovenstående er der positive gevinster for skolerne. De melder alle om, at de får nogle glade og mere selvtillidsfulde børn tilbage efter skydning. Nogle steder med en forbedret koncentrationsevne i undervisningen til følge. Enkelte lærere og pædagoger melder således om, at den koncentration, som børnene udviser i skytteforeningen, bliver taget med over i skolen.

'Vi kan få nogle kvalitative vurderinger fra vores elever, men også fra vores personale, om, hvad det har betydet for dem [børnene] at deltage i det her projekt. Både når de er til skydning, i dagene efter, og når de kommer hjem. Og det er positive tilkendegivelser. At den der koncentrationsevne. Det er noget, der bliver styrket ved dem'. (Afdelingsleder på specialskole i Randers Kommune)

Andre pædagoger giver derimod udtryk for, at det er svært for dem at registrere en direkte overførbarehed fra koncentration i skydesituationen til koncentration i skolen.

'Så jeg synes også man skal være opmærksom på, hvor man sætter sin barre i forhold til en succes, fordi koncentration er en stor ting at sige, jamen kan man overføre det sådan direkte til skoledagen. Det kan måske være svært at se i nogle sammenhænge'. (Pædagog på specialskole i Esbjerg Kommune)

Derudover beskriver enkelte af skolerne, hvordan samarbejdet med skytteforeningerne er en måde, hvorpå de kan leve op til kravene om skole-foreningssamarbejde i skolereformen. Noget som flere af skolelederne ellers ser som en udfordring.

Omvendt står skolerne også i en situation, hvor de skal prioritere deres økonomiske midler inden for det råderum, som kommunen stiller til rådighed for dem. I nogle tilfælde skal de derfor veje den glæde, som en mindre gruppe børn får ud af at deltage i skydning, op mod de midler, som er til rådighed til at gøre noget godt for de øvrige elever på skolen. Mere om dette dilemma i afsnittet om skolernes 'VILJE' til forankring af projektet.

6.2. Projektets 'MENING' for skytteforeningerne

De fleste skytteforeninger oplever også positive gevinster på to niveauer. Instruktørerne oplever en tilfredsstillelse ved at gøre noget godt for børnene og har glæde af at opleve børnenes glæde ved skydningen.

'Det er det, der giver mig rigtig meget. At kunne se et barn, der har det rigtig svært, få succes. Det synes jeg er sjovere end at se et af vores dygtige børn vinde førstepræmien. Det giver mig meget mere'. (Instruktør i skytteforening i Fredericia Kommune)

Mange skytteforeninger, som ellers kan have et noget 'støvet' ry, oplever i tilgift en stigende positiv omtale og opmærksomhed i lokalsamfundet – og hos kommunen. Ved at gennemføre indsatsen for børnene oplever de, at de får lettere adgang til kommunen og større legitimitet.

'Men det, der har overrasket os, er den genlyd, det har givet i lokalsamfundet og også måske velvilje hos Randers Kommune. Det synes jeg da vi mærkede her, da vi skulle til at lave en investering på 1,5 millioner. Vi fik et klækkeligt tilskud fra Randers Kommune. Og om vi havde fået det, hvis vi ikke havde været med i ADHD-projektet, melder historien jo ikke noget om. Men jeg synes også det samarbejde, vi har haft med kommunen i den forbindelse, at vi som forening står måske stærkere i kommunens erindring'. (Instruktør i skytteforening i Randers Kommune)

Derimod oplever majoriteten af foreningerne i begrænset grad en medlemstilvækst som følge af projektet, da det kun er et fåtal af børnene, der begynder til skydning i fritiden – i hvert fald hidtil. Nogle skytteforeninger trives fint med dette, da de heller ikke ønsker for stor en medlemstilgang af børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder, fordi de antager, at forældrene ofte vil have svært ved at hjælpe til i foreningen. På den måde kan børnene blive en byrde for foreningerne, da mange frivillige opgaver i skytteforeninger løses af forældre til børn, der er aktive i foreningen. Noget som ikke kun gælder i skytteforeninger, men i høj grad også i andre idrætsgrene (Østerlund, 2013).

At der er en reel bekymring blandt skytteforeninger ved at forbinde skydning for tæt med ADHD, viser det faktum, at diskussionen har været oppe og vende på et årsmøde i Vingsted.

'Jeg kan huske et formandsmøde eller årsmøde i Vingsted, hvor vi talte om det her. Og der var der nogle af landsdelsformændene, der sagde, vi skulle passe på, at vi ikke slog skytteforeningerne ihjel ved det her. Fordi vi får så mange ind med ADHD, nu brugte vi ordet ADHD dengang, som kommer ind pr. definition, så er der måske mange af dem, der har ressourcervage forældre, og hvem skal så drive vores skytteforeninger videre. Det var en bekymring, man delte dengang. Vi diskuterede det rigtig meget'. (Skyttekon-sulent i DGI Fyn, Kurt Petersen)

Samme bekymring var imidlertid ikke til stede blandt de foreninger, som deltog i de afholdte fokusgruppeinterviews. De har målgruppen tæt på gennem skole-foreningssamarbejde og har også oplevet, at nogle børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder er begyndt til skydning i fritiden. Det ser de imidlertid ikke som et problem. Det antyder, at de bekymrede

skytteforeninger især er at finde blandt dem, som har en vis afstand til projektet.

Diskussionen indkredser en meget interessant problemstilling. Projektet bliver af DGI Skydning betragtet som vigtigt i bestræbelsen på at give skytteforeningerne en større legitimitet i forhold til omgivelserne. Det gælder internt i DGI, men også i forhold til stat og kommuner. Omvendt mener nogle foreninger, at det kan have en negativ effekt på foreningernes omdømme hos potentielle medlemmer. På den ene side er der således behov for at synliggøre skytteforeningernes rolle, når 'forsvaret af Danmark' ikke giver skytteforeningerne en særlig legitimitet, som de i mange år nød godt af. På den anden side giver det ligefrem bekymringer hos nogle skytteforeninger. Det er et meget afgørende punkt, fordi det grundlæggende er en forudsætning for forankring, at projektet får en positiv retfærdiggørelse hos partnerne i projektet.

Til trods for de oplevede gevinster ved at deltage, ønsker foreningerne generelt ikke at poste penge i projektet. De bidrager med frivillig arbejdskraft og lokaler, men udgifterne derudover ønsker de at få dækket. Det til trods for, at foreningerne fortæller positive historier om glade børn, øget synlighed og i nogle tilfælde også flere medlemmer. Det indikerer, at selv om projektet opleves som meningsfuldt, så mangler viljen til for alvor at prioritere projektet. Omvendt har projektet aldrig været lagt an på, at skytteforeningerne skulle bidrage økonomisk, hvilket kan være med til at forklare denne indstilling.

På den lidt længere bane forsøger DGI Skydning at overbevise foreningerne om vigtigheden af projektet, da det bidrager til skydesportens anerkendelse og dermed skaber større muligheder for sporten på længere sigt.

'Det prøver vi i hvert fald at fortælle foreningerne, at det er med til at synliggøre foreningen og er med til at skabe anerkendelse af skydningen. Det er også med til at give dem større råderum på den længere bane'. (Skyttekonsulent i DGI Fyn, Kurt Petersen)

Den form for tænkning i skydesportens interesse ser ikke ud til at lægge mange af de interviewede foreningsrepræsentanter på sinde. De er – af naturlige årsager – først og fremmest interesserede i deres egen forening og deres egne aktiviteter.

Derudover står projektet med en konkret udfordring, hvis man skulle ønske at få flere skytteforeninger med. Ifølge DGI Skydning er der mange skytteforeninger, som ikke er gearede til, eller som ikke vil være interesserede i, at indgå i et skole-foreningssamarbejde som det, de deltagende skytteforeninger indgår i, i Projekt FOKUS.

'Der er nogle formænd ... De synes ikke, de skal det her. Jamen vi klarer os selv, vi har ikke brug for at udvikle os. Og så sidder de og nusser sig selv, og de betaler ikke ret meget i kontingent. Hvis bare lige det kører rundt, så er det fint nok. De foreninger findes'. (Skyttekonsulent i DGI Fyn, Kurt Petersen)

'Det kan godt være, det kan lade sig gøre i de kommuner, vi har med i samarbejdet nu, men hvis vi går ud landsdækkende og laver et bredere samarbejde, så vil der være nogle kommuner, hvor man kan møde den slags foreninger ... Den måde man som forening agerer på, gad vide om de i det hele taget er klar til at håndtere det her i et større område, fordi de ikke har faciliteter, eller de ikke har økonomisk styrke til at kunne være

med til at understøtte det – de har levet i vakuum i rigtig mange år. Fordi de er lidt selvegenrådige, har været selvkørende i et eller andet omfang og har ikke haft fokus på udskiftning af lederne. På andre foreningsområder har man haft større fokus på, hvad der sker i omgivelserne, og hvad skal der gøres for, at vi kan skabe nogle bedre og stærkere aktiviteter. Det har ikke været en nødvendighed, fordi de har siddet og hygget sig. Det kan godt være en barriere en lille smule. Det tror jeg'. (Afdelingsleder i DGI Skydning, Tommy S. Haun)

Denne debat illustrerer meget godt de store forskelle i foreningslivet – og ikke kun i skydeidrætten. Hvor der findes frivillige ledere med et ønske om at udvikle en forening, er der stort set ingen grænser for, hvad der kan lade sig gøre. Det viser eksempelvis erfaringerne fra 'DM i foreningsudvikling' (Høyer-Kruse & Ibsen, 2013; Østerlund, 2014). Samtidig er foreningslivet konservativt de steder, hvor der ikke er frivillige, der har vilje til og interesse i at drive en udvikling. Sidstnævnte kan være en barriere for projektets udbredelse til andre kommuner, hvor skytteforeningerne måske er mindre interesserede i projektet.

6.3. Projektets 'MENING' for kommunerne

Kommunernes forhold til projektet synes at bære præg af, at projektet er ét blandt mange projekter, der tager sigte på inklusion af forskellige målgrupper gennem et samarbejde mellem skole og foreningsliv. Samtidig er der dog i flere af kommunerne interesse for projektet, fordi det er et mønstereksempel på, hvordan man i praksis kan udmønte kravene i skolereformen. Projektet er på én og samme tid med til at signalere udadtil, at den pågældende kommune er godt på vej til at leve op skolereformens krav, samtidig med at det specificke fokus på børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder viser, at der i kommunen bliver gjort noget for udsatte grupper.

Kommunerne ser imidlertid ikke projektet som noget, de kan anvende en masse tid eller ressourcer på. De vil gerne gøre reklame for det og anvende det som en model for skoleforeningssamarbejdet, men generelt ikke afsætte økonomi til videreførelse af projektet.

Flere kommuner efterspørger evidens for den positive virkning af skydning på børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder. Ifølge dem er det ikke nok med eksempler på skydningens positive indvirkning på børnene. Der er behov for evidens for den positive betydning af aktiviteter som skydning præget af lav puls og koncentration for børnenes indlæring på samme måde, som det er tilfældet for aktiviteter med høj puls. Ellers vil kommunerne være tilbøjelige til at prioritere aktiviteter med høj puls.

Man kan spekulere i, hvorvidt denne efterspørgsel efter evidens skal læses som en reel efterspørgsel, som, hvis man finder evidens for skydningens positive effekter på børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder, vil betyde, at kommunen står klar med midler. Alternativt kan efterspørgslen efter evidens ses som en slags legitimering for kommunen af ikke at ville prioritere ressourcer til projektet. Specielt fordi kommunens indsats på andre områder langt fra altid er båret af evidens. Betydningen af evidens bliver behandlet senere i afsnittet om skydningens rygte og manglen på evidens som en barriere for forankring.

6.4. Projektets 'MENING' for DGI Skydning

For DGI Skydning handler projektet, ud over at ville gøre noget godt for en udsat målgruppe, om at opnå en større – og mere positiv – opmærksomhed om sporten, der, som tidligere nævnt, kan have et noget 'støvet' image. Målet er at vinde legitimitet, så fx kommunerne også opsøger skytteforeninger i forbindelse med skolereformen og andre udviklingstiltag. Der er en udbredt opfattelse af, at man bliver overset, glemt og tilsidesat. Noget som også i stigende grad er blevet en udfordring rent politisk efter fusionen med DGI.

'Nu er projektet forankret i DGI Lab, og der kan jeg godt opleve og mærke nu, at vi har en udfordring med, at vi har det politiske vakuum, efter at vi fusionerede med DGI, altså fra oprindelsen af projektet var udgangspunkt i DDS, ... vi har ikke så stor politisk bevågenhed på det nu, som vi havde før, og det er noget med det organisatoriske, hvordan vi kommunikerer, og hvordan vi agerer overfor hinanden i både de politiske niveauer, og hvordan vi gør det administrativt i dagligdagen, og det er fair nok. Der er ikke den opmærksomhed politisk set fra skydning af, som der har været hidtil'. (Afdelingsleder i DGI Skydning, Tommy S. Haun)

6.5. Projektets 'MENING' for DGI Lab

Ganske som i kommunerne er projektet for DGI Lab et af flere projekter, der arbejder med inklusion i foreningsidrætten. DGI Lab er overvejende projektdrevne i inklusionsindsatsen. Det udfordrer overgangen fra projekt til fast aktivitet og satsningsområde. Der er en konstant afhængighed af at søge og skaffe midler til indsatser. Desuden prioriterer DGI brede indsatser frem for indsatser for smalle målgrupper. Noget der udfordrer Projekt FOKUS, der som udgangspunkt opererer med en smal målgruppe.

'Vi har sagt, at vi er på inklusionsbanen, og der er peget på forskellige målgrupper, men der kan man ved gud vælge mellem mange. Men vi er der omfangsmæssigt eller økonomisk eller hvad skal man sige kun på det niveau, at vi har nogle, der arbejder med det. Og de konkrete projekter, der har du fuldstændig ret, der er vores prioritering at sige: vi får primært vores midler til den store brede vej, og så er det, vi går ud og spørger, om der er nogle, der vil være med til det. Og det lykkes i et eller andet omfang. Det lykkes løbende, at få bevillinger hjem på det, kan man sige. Den her er jo atypisk, fordi den er skabt i en idræt hos os selv. Vi vil typisk være ude ved en fond, ministerium, eller en anden part ... der er andre, der skal hjælpe os med at løse det, altså sådan lidt firkantet ikke'. (Chef for DGI Lab, Troels Rasmussen)

6.6. Projektets 'MENING' for DGI landsdel

Fokusgruppeinterviewene bar præg af, at DGI's landsdelsforeninger generelt ikke har spillet nogen stor rolle i projektet, og det er da også svært at se nogen særlig 'mening' med projektet for landsdelsforeningerne ud over som et projekt blandt flere. Skyttekonsulenter kan imidlertid have sammenfaldende interesser med DGI Skydning i at promovere sporten gennem indsatsen for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder.

Den manglende 'mening' til trods var de skyttekonsulenter fra DGI's landsdele, der deltog i de afholdte fokusgruppeinterviews, meget villige til at hjælpe med alt fra IR-simulatorer, som kan anvendes til at afvikle skydning på skolen, over mapper, værktøjer og andre former for vidensdeling mellem parterne i projektet, til at bistå med hjælp til at søge midler til projektets fortsatte udvikling.

"Det kunne også tænkes der var, at, hvis min kollega havde været her, der kunne hives et eller andet op, at der var nogle midler, vi kan søge her til et eller andet formål. Den vej ikke også. Fordi der er jo alle mulige fokusprojekter. Det er jo ikke kun inden for skydning, hvor vi søger fra ... Altså du kan jo gå ind og søge forskellige, lige så snart du kalder dem de der fokus, så er der rigtig mange midler rundt omkring, hvor vi kan trække i". (Skyttekonsulent i DGI Østjylland)

7. 'VILJE' til realisering af projektet

Den anden del af diskussionen om projektets forankring handler om økonomisk og tidsmæssig prioritering. Alle sammen kan sige, at det er et godt projekt og et fint formål, samt at de oplever positive gevinster som følge af projektet, men når det kommer til stykket, er det spørgsmålet, om partnerne vil prioritere projektet ved at bruge den nødvendige tid på det og afsætte midler til det. Dertil kommer spørgsmålet om ansvarsfordelingen mellem partnerne. Spørgsmålet er, om de forskellige partnere er villige til at afsætte de nødvendige ressourcer, eller om de hver især mener, at det er de andre, der skal betale. Sidstnævnte kan være en konsekvens af samarbejde på tværs af forskellige typer af organisationer.

Den særlige projektindsats har til dato været finansieret af DGI Skydning. Den model fortsætter i hele projektperioden frem til udgangen af 2015, hvorefter der er planer om, at DGI skydning nedtrapper deres økonomiske bidrag til projektet. Det kan i sig selv være en barriere, at projektet er etableret i en økonomisk model, der ikke kan bibeholdes efter projektperiodens udløb. Omvendt er projektet i langt de fleste tilfælde realiseret lokalt helt uden støtte fra projektpengene.

'Projektet realiseres reelt – lokalt – uden nogen form for økonomisk støtte og hjælp ... det var en helt bevidst strategi fra start af, at ude lokalt, hvor det foregår, der er ikke tilført penge fra projektet, for skulle det her forankres på den lange bane lokalt, så ville vi gerne finde økonomiske løsninger fra start. Og den kviede de sig jo selvfølgelig ved en lille smule i starten, men kunne godt forstå, hvorfor det skulle være sådan. Og alle steder, så gør de faktisk det, at det er skolen, som betaler for, at børnene går til skydning i skoletiden. Og de fleste steder betaler de også for børnenes kontingent'. (Projektleder for Projekt FOKUS, Annegrete Gohr Månsson)

Denne fortælling bliver i store træk bekræftet lokalt. Projektet går kun i to af de fem undersøgte kommuner ind og anvender projektmidler til at dække en del af projektets lokale omkostninger. Det gælder i det ene tilfælde kørselsgodtgørelse til instruktørerne i den på-

gældende skytteforening, mens det i det andet tilfælde gælder transport af børnene til og fra skytteforeningen samt kontingentudgifter til de børn, der vil starte til skydning i fritiden.

7.1. Skolernes 'VILJE' til realisering af projektet

Skolerne er den største økonomiske bidragsyder til projektet på det lokale niveau. Skolerne afholder udgifterne til transport af eleverne til og fra skytteforeningerne, samtidig med at de dækker skytteforeningernes udgifter til afvikling af aktiviteten, herunder eksempelvis udgifter til patroner. I nogle tilfælde betaler skolen også kontingentudgifterne for de elever, der ønsker at starte til skydning i fritiden. Sidstnævnte er imidlertid ikke tilfældet alle steder.

På et par af de afholdte fokusgruppeinterviews forsøgte skolerne at sætte et omtrentligt beløb på deres udgifter til projektet. I det ene tilfælde, hvor skolen ligger lige ved siden af skytteforeningen, blev udgiften estimeret til 'et par tusinde kroner' for syv gange. I det andet tilfælde, hvor der er 5-6 km mellem skole og skytteforening, blev udgiften estimeret til ca. 12.000 kr. for en sæson, som dækker over afvikling en gang om ugen i vinterhalvåret.

Dertil kommer udgifter i form af lærer- og/eller pædagogtid i forbindelse med transport til og fra skytteforeningen samt afvikling af skydeaktiviteterne. Det er tid, der går fra andre opgaver, som lærere og pædagoger ellers løser. Derfor er det en væsentlig barriere, hvis skytteforeningen ligger langt væk fra skolen. Børnene skal transporteres dertil, og det tager tid – både lærernes og pædagogernes tid, men også børnenes.

Udelader vi lærer- og pædagogtid af regnestykket, er det ikke store beløb, som skolerne skal af med for at afvikle aktiviteterne, og i fire ud af de fem undersøgte kommuner angav skolerne da også, at de er villige til at fortsætte med at betale efter udgangen af 2015. De interviewede specialskoler gav alle udtryk for, at de vil kunne finde dette råderum – i hvert fald på kort sigt. I kommuneskoler med specialklasser ser pengene til denne type af indsatser ud til at være mere begrænsede, eller i hvert fald er de lavere prioriteret, end det er tilfældet på specialskolerne. Det samme problem gælder i forhold til lærer- og/eller pædagogtimer, som der ser ud til at være færre af til den type af indsatser i kommuneskoler end i specialskoler.

'Lige nu er det FOKUS, der betaler. Men det er jo klart, at lige så snart de stopper med at betale, så tror jeg ikke vi er med i projektet mere, hvis skolen skal til at betale. Det forestiller jeg mig ikke i hvert fald'. (Lærer på kommuneskole i Odense Kommune)

Det virker kun naturligt og rimeligt, at gevinsterne for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder gennem skydning bliver vejet op, dels mod gevinsterne for den samme målgruppe ved andre indsatser, dels mod anvendelsen af ressourcer til indsatser for de øvrige elever. Det må gælde for denne indsats på samme måde som for en række øvrige indsatser.

Såfremt det er en generel problemstilling, at kommuneskoler med specialklasser har sværere ved at retfærdiggøre finansieringen af de aktiviteter, der knytter sig til Projekt FOKUS, er det imidlertid et problem, som har to vigtige følger for projektet. For det første vil aktiviteterne have svært ved at overleve på de kommuneskoler, der allerede indgår i projektet. For det andet vil det være svært for projektet at opnå en stor udbredelse, fordi det så vil være afgrænset til at foregå på specialskoler, som, med det øgede fokus på inklusion i folkeskolen, næppe vil opnå en større udbredelse end i dag. Det gælder i hvert fald med den model for projektet, som eksisterer i dag, hvor det er skolen, der bærer den største del af udgifterne.

7.2. Skytteforeningernes 'VILJE' til realisering af projektet

Skytteforeningerne er en anden stor bidragsyder til projektet. Ikke så meget fordi de betaler de direkte økonomiske omkostninger ved projektet, men fordi de stiller deres lokaler og ikke mindst instruktører til rådighed for projektet. Uden det bidrag, som de frivillige instruktører leverer til projektet, ville det blive langt dyrere, da det så var nødvendigt at lønne instruktører for den tid, de bruger på at lære børnene at skyde.

Man kan med en vis ret argumentere for, at skytteinstruktørerne bare gør det, de plejer at gøre, og at projektet på den måde ikke kræver noget ekstra af skytteforeningerne. Men hvis man ikke kan få ældre (efterlønnere eller pensionister) skytteinstruktører til at påtage sig opgaven, så kan det være svært at finde instruktørerne i dagtimerne, med mindre de får betaling for det.

Det er indtil videre lykkedes at finde frivillige instruktører i de skytteforeninger, der medvirker i Projekt FOKUS, og det er altovervejende ældre. Rekruttering af instruktører vil imidlertid være en løbende udfordring for projektet. En udfordring som alle foreninger, der baserer sig på frivillig arbejdskraft, har, og som opleves som en af de største udfordringer i foreningslivet – generelt og specifikt på idrætsområdet.

Omvendt er det netop blandt ældre, det frivillige arbejde har oplevet den største vækst i de seneste år. For dem kan det frivillige arbejde være en måde at skabe mening i dagligdagen (Ibsen, Thøgersen, & Levinsen, 2013; Laub, 2012). Den høje andel af ældre i skytteforeninger kan derfor i denne sammenhæng være en fordel. Specielt hvis man kan synliggøre det meningsfulde i at hjælpe børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder for denne målgruppe.

Inden for projektet er der enkelte eksempler på skytteforeninger, hvor de ikke har kunnet finde ældre skytter, som vil være instruktører, og som derfor har skullet finde instruktører, der er på arbejdsmarkedet. De skal købes fri af deres arbejde, eller de skal vælge, at det giver så meget mening for dem, at de vil 'flekse' arbejdstiden for at kunne agere frivillig instruktør. Det lykkes for enkelte foreninger at rekruttere frivillige instruktører, der er på arbejdsmarkedet.

Problemstillingen med kompensation for anvendelse af frivillig arbejdskraft i dagtimerne falder ind i en meget aktuel diskussion om kommunernes og skolernes mulighed for og vilje til at kompensere idrætsforeninger for at medvirke til at gennemføre aktiviteter i skoleregion. Det vil være interessant for forankringen af projektet, hvordan denne diskussion udmønter sig i praksis eksempler på skole-foreningssamarbejder i fremtidens folkeskole.

Specifikt i forhold til forankringen af aktiviteterne i Projekt FOKUS er det generelle billede, at foreningerne er glade for aktiviteterne, fordi de giver foreningen legitimitet og instruktørerne gode oplevelser. Omvendt er det i de fleste tilfælde også klart, at projektet ikke først og fremmest er skytteforeningernes projekt. De vil gerne hjælpe til med gennemførelsen af aktiviteterne, men det er under forudsætning af, at skolerne dækker de direkte omkostninger forbundet med aktiviteten.

'De fleste foreninger er nok ikke villige til at gå ret langt med økonomi. De skal have dækket deres udgifter. Men de er villige langt hen af vejen til at afsætte arbejdskraft og til at stille faciliteter til rådighed. Men når det gælder forbrug af strøm og patroner og skiver og hvad vi ellers har. Det skal de have dækket, og hvis de ikke får det, så tror jeg, at de mister pusten'. (Skyttekonsulent i DGI Fyn, Kurt Petersen)

På fokusgruppeinterviewene blev det foreslået, at man for at imødekomme problemerne med at skaffe frivillige instruktører i dagtimerne kunne uddanne pædagoger til at stå for instruktion af børnene. Den model bliver dog også udfordret, fordi børnene så ikke får mødt andre mennesker end dem, de kender fra skolen. Noget som, ifølge nogle af deltagerne på fokusgrupperne, er en del af forklaringen på, at børnene tager så godt imod skydningen. En mulig model var at lade nogle af pædagogerne uddanne til at bistå de frivillige i foreningen – også på det skyttefaglige område. På den måde ville skytteforeningernes opgaver i forbindelse med projektet blev reduceret.

Afstand mellem skole og skytteforening er i nogle tilfælde en barriere for forankringen af Projekt FOKUS, da det koster penge og tager tid at transportere eleverne, ligesom det kan kræve mange ressourcer for børnene med en lang transporttid. I forlængelse heraf blev det på både workshops og i forbindelse med fokusgruppeinterviews diskuteret, om det kunne være en løsning at lade skytteforeningerne komme på skolen. Den teknologiske udvikling gør det muligt at afvikle skydning uden det traditionelle skytteanlæg.

I en af de undersøgte kommuner var både skytteforening og skole meget villige til at afprøve denne model, ligesom DGI's landsdelsforening var indstillet på at stille udstyr til rådighed, så det kunne blive afprøvet. Det er således muligt, at den model vil blive afprøvet i praksis. Der er dog blandt væsentlige interessenter i projektet en opfattelse af, at den form for skydning ikke vil have samme positive effekt på børnene.

'Jeg ved godt, vi har IR-våben [våben som fungerer ved hjælp af infrarødt lys og som derfor er fuldstændigt ufarlige at bruge], som vi kan gå ind og lave et eller andet med, men jeg synes ikke, den rammer rigtigt her. Men det er et godt redskab til at gå ud og demonstrere og vise, hvad vi har. Og gå ud og forklare omkring det her, men det er ikke på den måde, du kan dyrke din idræt som et fast ugentligt arrangement. Det kan du altså ikke ... Du kunne høre det, da vi var inde til den konference herude. Børnepsykiater Søren Dalgaard fortalte, at det er den her faste ramme, vi har, som de her børn søger, at de er i en fast struktur. Den får de via skydningen'. (Skyttekonsulent i DGI Fyn, Kurt Petersen)

'Kurt har ret, for der er en fordel ved den fysiske ramme, der er i en skytteforening, og det er også det Annegrete har opdaget efterfølgende. Der er jo den måde, de agerer på i den ramme, de står i på en skydebane og en standplads. At den er afskærmet. Det gør bare noget ved de børn her, som de har brug for. Det kan du ikke gøre ude i en gymnastiksal ... Det er en rigtig patron, du får fat i, et rigtig våben du står med. Der sker et eller andet mentalt, den kan du ikke bare få på den anden måde ... Den elektroniske udvikling kan bruges i forhold til at synliggøre det og signalere, at der ligger nogle muligheder i det her. Men vi kan ikke lave nogen fast etablerede tilbud ude i en gymnastiksal. Den skal ned i en skytteforening af en eller anden art, for der ligger bare det i, at det er krudt og kugler og sikkerhed. Og den ramme, vi står i, betyder en del for den målgruppe. Og så synes jeg også, at vi skal anerkende, at der findes en vis form for coolness ved at komme ned og skyde med et rigtigt gevær. Det er jo også et element der skal med'. (Afdelingsleder i DGI Skydning, Tommy S. Haun)

'Der er ingen tvivl om, at sikkerhedsreglerne har en betydning, for de er, som de er ude i skytteforeningerne. Så hvis det var laser eller sådan noget, så var der ikke de samme sikkerhedsregler, og de samme regler og forudsigeligheder, som de her børn har godt af. Så det er sådan, vi ser det i praksis'. (Projektleder for Projekt FOKUS, Annegrete Gohr Månsson)

Spørgsmålet man på baggrund af denne diskussion kan stille er, om skydning på skolen med IR-våben er det mindst ringe alternativ de steder, hvor den økonomiske ramme ikke tillader, at aktiviteten kan fortsætte i sin nuværende form. Dernæst om skytteforeningerne overhovedet vil være villige til at være en del af en sådan løsning, hvis man generelt ikke opfatter skydning med IR-våben som 'rigtig skydning'. Rammerne må der være mulighed for at tilpasse lokalt på skolerne, selv om man selvfølgelig vil have svært ved at genskabe de rammer, som er etableret i en skytteforening.

7.3. Kommunernes 'VILJE' til realisering af projektet

Generelt påtager kommunerne sig en mindre del af ansvaret for projektet. Randers Kommune betalte ganske vist for afviklingen af projektets aktiviteter det første år, men i det andet og tredje år har skolen skulle dække omkostningerne i projektet – og det vil også være modellen fremadrettet i kommunen, ligesom det er modellen i de øvrige undersøgte kommuner.

I det hele taget er den generelle holdning i kommunerne, at skolerne bærer det økonomiske ansvar, da de allerede har fået midler til at udmønte skolereformen. Den fremtidige model for økonomisk kompensation kommer nok til at afhænge af, hvordan foreninger generelt kommer til at spille en rolle i skolerne. Spørgsmålet om hvorvidt foreningerne skal kompenseres økonomisk af kommunerne for at indgå som en del af skoledagen – og i givet fald hvordan og hvor meget – står, som omtalt ovenfor, helt centralt. Der er endnu ingen endegyldige svar på dette, og der kan potentielt også opstå store lokale forskelle. Ikke desto mindre er det et vigtigt spørgsmål i kontekst til forankringen af Projekt FOKUS.

En yderligere problemstilling for kommunernes mulighed for at understøtte projektet er, at det falder ind under flere forvaltninger i kommunen, som kan have svært ved at snakke sammen. Eksempelvis fortæller en fritidskonsulent, at vedkommende vil presse på for at få afsat kommunale midler til projektet, men at hun ikke alene kan træffe beslutning om, hvorvidt projektet kan opnå støtte.

"Der er jo ingen, der kan finde på at være uvillig inde i det her. Det er jo et godt projekt, og det er en gruppe børn, der har særligt brug for hjælp til at få et godt liv både i skole og i fritid. Der hvor man kan sige, der kan blive en barriere, det er lige så snart der skal penge på bordet. ... Hvis vi skal bruge penge på noget, så skal det tages fra et andet sted, fordi det er den samme ramme, der betaler det hele". (Fritidskonsulent i Svendborg Kommune)

Der er en udbredt opfattelse blandt skytteforeninger og skoler af, at kommunerne burde støtte mere, men kommunerne mener, at de giver samme støtte til skytteforeningerne som til alle andre foreninger, og at skolerne må bære den største del af ansvaret, da de har fået midler til at udmønte skolereformen i praksis, herunder til at øge inklusionen og til at skabe skoleforeningssamarbejder, bl.a. på bevægelsesområdet.

Kommunerne angiver i de fleste tilfælde, at de ikke har mulighed for at lægge særlige økonomiske ressourcer i projektet, bortset fra måske at gøre lidt reklame.

'Den her målgruppe går ikke ind under et felt, hvor vi kan give dem gratis kontingent. Så der kan være noget for nogle af de her børn, der har skydning i skolen nu. Der kan være en udfordring for dem, når projektet det stopper. Men der hvor vi kan hjælpe, det er jo så med at oplyse omkring projektet, altså lave noget PR-materiale og så videre, så vi på den måde kan skabe synlighed omkring det for målgruppen, og det er jo så på tværs af forvaltninger i kommunen, vi kan gøre det. Og så en anden problematik, der kan komme, når projektet er slut, det er det her, at så længe det er i skoleregi, så er det jo ikke-medlemmer, der kommer hen i foreningerne, og der bliver noget med lokaletilskud og sådan nogle ting der, hvordan man kan gøre det fremadrettet. Og der sidder jeg i lige nu en arbejdsgruppe og prøver at finde ud af, hvordan kan vi gøre det generelt, fordi med den nye skolereform, hvor der skal flere aktører ind i skolen, hvordan skaber vi så lige vilkår for idrætsforeninger og for ungdomsskoler og så videre og andre aktører der gerne vil ind'. (Breddeidrætskonsulent i Randers Kommune, Anders Kromann)

En enkelt kommune er dog i gang med at undersøge hvilke skoler i kommunen (både specialskoler og kommuneskoler), der kunne være interesseret i at samarbejde med en lokal skytteforening om, at børnene går til skydning i skoletiden. Kommunen foreslår i den forbindelse selv at undersøge muligheden for en model, hvor kommunen opretter en pulje, som skolerne kan søge for at få dækket de økonomiske udgifter. Dette er dog – indtil videre – et enkeltstående eksempel, som ikke ændrer på det generelle indtryk af, at kommunerne ikke ønsker at lægge særlige økonomiske ressourcer i projektet.

7.4. DGI Skydnings 'VILJE' til realisering af projektet

For DGI Skydning har projektet betydning som et indsatsområde, der kan være med til at give skydning og skytteforeninger større legitimitet i almindelige menneskers øjne, men også i kommunernes øjne med de positive gevinster, som følger heraf. Af samme grund har DGI Skydning stået bag finansieringen af projektet, selv om det oprindelige mål egentlig var at finansiere projektet med eksterne midler.

'I forhold til at det har oprindelse i DDS-tiden, altså De Danske Skytteforeninger, så var det jo også tiltænkt, da vi etablerede det, at det skulle være baseret på eksterne midler. Og vi lavede også tiltag på at forsøge på at søge fonde ... Det jeg peger på var den største udfordring i det, det var jo stadigvæk skydning, hvor tydeligt er det egentlig i hverdagen. Hvor tydeligt er det egentlig for dem, vi skal søge midlerne ind til, og hvor meget fylder det egentlig i deres optik. Og det var nok en erkendelse af, at kan man sige, hvis vi skal have det her projekt ud i verden, så skal vi nok selv lægge finansiering ind i det. Og det gjorde vi jo så også dengang. Men det er svagheden i det i forhold til det, du startede med at sige. Det er oprindeligt tænkt på, at når vi laver projekter af den karakter, så er det eksterne midler, vi prøver at hente ind i det. Og det var et af formålene dengang også. Og vi har jo løbende forsøgt at hente midler ind til det uden held'. (Afdelingsleder i DGI Skydning, Tommy S. Haun)

DGI Skydning's finansiering af den særlige projektindsats løber formelt set til projektperiodens udløb med udgangen af 2015, men der er en åbenhed for, at finansieringen kan fortsætte derefter, om end muligvis på et gradvist lavere niveau. Noget som skyldes dels et reduceret økonomisk råderum som følge af fusionen med DGI, dels den løbende prioritering af projektet målt op mod andre indsatser i DGI Skydning.

'I den model, som det er nu, får vi jo ud fra en økonomisk prioritering reduceret midlerne henover årene. Vi har ingen problemer lige nu. Bare køør løs, som jeg siger til Annegrete ikke også. Vi har penge nok lige nu til at kunne gøre noget for at kunne være med til at understøtte det, men der vil på sigt, hvis der ikke er den politiske nærhed i det her, så vil de jo begynde at sige: ahh er vi nu helt sikker på, at vi får det her ud af det, som vi egentlig havde tænkt, når vi skal til at begynde at se, at det økonomiske niveau falder for hvert år. Så kan det godt være, vi synes der er nogle andre ting, det er sjovere at have fokus på. Den tror jeg, den kommer vi til at skulle øve os lidt på.' (Afdelingsleder i DGI Skydning, Tommy S. Haun)

7.5. DGI Labs 'VILJE' til realisering af projektet

For DGI Lab er Projekt FOKUS et af flere projekter på inklusionsområdet. Projektet har – groft sagt – interesse så længe der er midler til at drive det. Den primære forklaring herpå er, at den måde, DGI Lab arbejder med inklusion, i vid udstrækning er projektdrevet. Dertil kommer, at Projekt FOKUS søger inklusion for en afgrænset gruppe – børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder – hvor DGI Lab primært har fokus på bredere inklusionsindsatser.

Set i det lys kunne skydning som en indsats, der gik mere generelt på at skabe koncentration, være med til at give projektet en større legitimitet og dermed potentielt opnå større interesse fra DGI Lab.

'Hvis man tager den op i videre perspektiv, i stedet for det ADHD-problemmorienterede, så er der bevægelser i vores samfund i forhold til at kunne fokusere, prioritere, mindfulness, hvad ved jeg, alt det der. Der kan man måske sige, hvis det nu var sådan en lidt større dagsorden, hvor man sagde skydning har en kvalitet, som andre idrætter ikke har, hvis det holder, det ved jeg ikke om det gør, men det kunne man jo godt antage ud fra det her ikke. Når børn med den udfordring faktisk finder det fokus og får det ro ud af det, hvad så med alle andre, der drøner afsted, altså i alle mulige sammenhænge.' (Chef for DGI Lab, Troels Rasmussen)

Projektlederen mener, at DGI Lab bør spille en rolle som overordnet ansvarlig for forankringen af erfaringerne fra projektet. Erfaringerne mener hun, at man med fordel kan formidle videre til konsulenterne i DGI's landsdelsforeninger og til de foreninger, der deltager i projektet, eller som kunne være interesserede i at oprette skydning for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder.

'Det er faktisk det der med at få rådgivning, få vejledning, få hjælp til opfølgning. Bare det der med at de [foreningerne] kunne ringe og lige kunne tage en snak, eller at vi kom ud og besøgte dem. Så det at vi ligesom har været med til opstartsmøder, midtvejsevalueringer og afslutningsmøder og også i forhold til de foreninger, der ikke er en del af FOKUS-projektet, men har børnene i deres fritid. Det der med at de lige ved, de har én, de kan ringe til, eller nogen der kan give dem vejledning, og det at vi kan skabe netværk mellem dem. Og den kan jo så komme fra DGI på landsplan hvor jeg tænker helt overordnet. Og det er altså ikke fordi det er meget ressourcekrævende. Det ville det ikke være. Men bare så der ligesom var en eller anden form for et understøttende organ. Og så er det ude lokalt, ude i landdelsforeningerne (og der ved jeg godt vi også skal kigge barrierer), men en mulighed jeg kan se er ved de konsulenter, der er i landsdelsafdelingerne, der har taget det her til sig. Det er jo så her de [skyttekonsulenterne] kommer og siger, at de kan se andre arbejder med det og det. Dem samler jeg [skyttekonsulenten] lige til et netværksmøde, og så kan vi lave noget erfaringsudveksling. Og det er jo super godt set af den skyttekonsulent. Så det er jo også lidt en kultur i DGI, at der er noget, der skal forankres på landsplan, og så også nede på landsdelsplan uden at det behøver være et kæmpe organ overhovedet. Så vil det alligevel lige være nok til at understøtte til, at det kan lykkes og faciliteres rundt omkring'. (Projektleder for Projekt FOKUS, Annegrete Gohr Månsson)

Det er næppe overraskende, at projektlederen, som den dagligt ansvarlige for projektet, synes DGI bør tage ansvar for projektets forankring. Chefen for DGI Lab åbner imidlertid også for, at DGI på landsplan kan facilitere og støtte op om projektets videreførelse, uden at han dog bliver mere konkret om, hvordan dette skal foregå i praksis, og hvor ressourcerne skal komme fra. Samtidig gør han det dog klart, at det primære ansvar for projektets videreførelse ligger hos forældrene og på skolerne, fordi det er dem, 'der har allermest lyst til, at det her skal lykkes'.

'Jamen det tror jeg også godt kan lade sig gøre ... Men den viden skal vi have plantet hos dem, der har allermest lyst til, at det her skal lykkes, og det må være forældre, og det må være skoler. For det lyder rigtigt, det må være i skoledagen man kan se, at her er der en forskel og her er der noget, vi kan have svært ved at håndtere. Som vi så kan se, at der kan være en løsning på. Og så er jeg helt med på at vi skal være klar til at facilitere og støtte op omkring det og meget gerne'. (Chef for DGI Lab, Troels Rasmussen)

7.6. DGI landsdels 'VILJE' til realisering af projektet

Engagementet blandt konsulenter fra DGI's landsdelsforeninger varierer fra kommune til kommune. I de undersøgte kommuner har landsdelene indtil videre spillet en mindre rolle i projektet. Ikke desto mindre ytrer de interviewede skyttekonsulenter en stor vilje til at hjælpe med flere forskellige tiltag. Et af dem falder i forlængelse af ovenstående pointe – at landsdelene kan spille en rolle i projektet som initiativtagere til at facilitere netværksdannelse mellem de foreninger, der medvirker i Projekt FOKUS.

De primære opgaver vil i den forbindelse være vidensdeling og uddannelse samt at gøre reklame for projektet, så det bliver udbredt til så mange kommuner som muligt. Noget som også er det, de lokale repræsentanter for skoler og skytteforeninger ønsker, at de lokale konsulenter kan hjælpe med. Der virker dog til at være en vis usikkerhed blandt nogle af partnerne i projektet om, hvad de kan anvende de lokale skyttekonsulenter til – i hvert fald specifikt i forbindelse med projektet.

'Vi er medlem af DGI, men det er ikke baseret på projektet. Så jo, dem bruger vi da og trækker på deres forskellige ressourcer i forbindelse med dette. Det kan være ammunitionskøb osv. ... Vi får jo standard kurser som DGI tilbyder, men det er da klart, at hvis de tilbyder specielle kurser for denne type af elever og skydning, så vil vi naturligvis gerne deltage i dem. Ingen diskussion om det'. (Instruktør i skytteforening i Svendborg Kommune)

7.7. Andre organisationers 'VILJE' til realisering af projektet

Enkelte steder har partnerne søgt og fundet tilskudsløsninger til afvikling af projektet enten på egen hånd eller efter sparring med projektlederen eller en anden repræsentant for projektet. To eksempler blev nævnt i forbindelse med workshops og fokusgruppeinterviews. Det første eksempel kommer fra Randers, hvor kommunen hjalp Randers Skyttekreds med at søge kommunens udviklingspulje. Skytteforeningen fik på den måde det første år betalt af kommunen. Herefter er det de deltagende skoler, der betaler skytteforeningen.

Det andet eksempel er fra Nyborg Heldagsskole, der selv har søgt Broen Nyborg, som nu betaler børnenes kontingent og forbrug.

'Det bedste eksempel er nede i Nyborg, hvor skolen søger Broen Nyborg. Det er simpelthen lagt ind i deres budget, at de betaler for børnenes kontingent. De børn, der går til skydning i skoletiden, der betaler Broen Nyborg, og så kan de også få lov at komme der i fritiden'. (Projektleder for Projekt FOKUS, Annegrete Gohr Månsson)

Broen Danmark er med andre ord en mulig samarbejdspartner, som man allerede samarbejder med lokalt, men samarbejdet har indtil videre udelukkende haft en økonomisk karakter, og det vil derfor være den rolle, som Broen Danmark kan spille – i hvert fald på kort sigt. Spørgsmålet er i den forbindelse, hvem der skal søge Broen Danmark lokalt, og hvordan man sikrer, at det bliver gjort.

Projektlederen nævnte, at man forsøger at udvide samarbejdet med Broen Danmark til også at omhandle en mentorordning, men at det er helt nyt initiativ, og at det derfor endnu er usikkert, om et sådant samarbejde kommer op at stå.

I og med at videreførelsen af projektets aktiviteter lokalt ser ud til at være meget afhængigt af skolernes økonomiske prioriteringer, kunne det være en overvejelse værd at udbrede ovenstående og lignende erfaringer samt måske også bistå de lokale partnere med støtte i den henseende. Også fordi nogle af de lokale repræsentanter, som deltog i fokusgruppeinterviewene, efterspørger viden om, hvordan de kan søge midler til at sikre projektets videreførelse.

En tredje interessant part at samarbejde med omkring forankringen af projektet kunne

være ADHD-foreningen. ADHD-foreningen har siddet med i projektets sparringsgruppe, og samarbejdet har ført til, at ADHD-foreningen har gjort reklame for projektet. Foreningen har bragt artikler om projektet i deres medlemsblad og nyhedsmail, ligesom projektet er blevet omtalt på foreningens Facebookside. Endelig har projektet haft en workshop på ADHD-foreningens nationale konference og været en del af foreningens sommerlejr.

På et møde i sparringsgruppen blev det desuden nævnt, at ADHD-foreningen kunne hjælpe med at rekruttere mentorer til børnene i projektet. En indsats som endnu ikke er blevet iværksat, men som kunne være et muligt fremtidigt samarbejdsområde.

ADHD-foreningens bidrag har været i tråd med forventningsafstemningen i sparringsgruppen, hvor det blev aftalt, at foreningen skulle bidrage med viden og sparring samt synliggørelse. Med tanke på at projektet vedrører foreningens målgruppe, er spørgsmålet, hvorvidt projektet ikke er så meningsfuldt for ADHD-foreningen, at den ser en interesse i at spille en rolle i kontekst til projektets forankring.

7.8. Forældrenes 'VILJE' til realisering af projektet

Der er delte meninger om, hvorvidt forældre til ADHD-børn har ressourcerne, evnerne og viljen til at hjælpe med at realisere projektet og dets videreførelse. Der er en generel enighed om, at forældrene i første omgang er dem, der har ansvaret for deres børns deltagelse i fritidslivet – og dermed også for, at de kommer til at gå til skydning, hvis det er det, de ønsker – i fritiden vel at mærke.

Et par forældre til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder, som blev interviewet i forbindelse med en bacheloropgave om projektet, erklærer sig da også overordnet set enige i, at det til syvende og sidst er deres ansvar, hvis deres børn skal gå til skydning i fritiden. Omvendt vil de gerne have hjælp fra kommuner og skoler i det omfang, det er muligt (Berg & Christiansen, 2014).

Blandt de interviewede i workshops og fokusgrupper er der da også en vis anerkendelse af, at mange forældre til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder har svært ved at udfylde den rolle, som andre forældre spiller i forhold til deres børns fritidsliv, grundet deres egne og børnenes tidligere nederlag. Dertil kommer, at forældrene ikke må påtage sig den største del af ansvaret for børnenes idrætsaktivitet så længe det foregår i skoletiden. Her er skolen den primære aktør.

I bestræbelsen på at involvere forældrene noget mere og få dem til at tage et større ansvar, har man imidlertid forsøgt at øge forældreinddragelsen. Skolerne er eksempelvis blevet mere opmærksomme på at hive forældrene ind til forældremøder og orienteringsmøder. Derudover er der eksempler på skytteforeninger, som inviterer til forældredag, hvor forældre og søskende kan komme ned i foreningen og skyde sammen med barnet.

I den forbindelse er det værd at hæfte sig ved, at ikke alle forældre til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder er ressourcesvage. Projektlederen nævnte i den forbindelse, at der er potentiale for bedre udnyttelse af denne ressource – og af andre ressourcestærke individer med ADHD. Sidstnævnte arbejder man videre med i projektet, blandt andet ved at afsøge mulighederne for et samarbejde med ADHD-foreningen om en mentorordning.

8. 'EVNE' til at stå for projektet

Et centralt spørgsmål for projektets videreførelse er, om mangel på viden om målgruppen – og erfaring i bred forstand med denne og hvordan man skal håndtere børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder – udgør en barriere mod en større udbredelse og forankring af indsatsen.

Skal man tro udsagnene fra de interviewede, ser det generelt ikke ud til at udgøre noget stort problem. Skytteinstruktørerne giver udtryk for, at målgruppen er velkendt for dem, og at de har arbejdet med børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder mange gange før. De ved med andre ord godt, hvordan de skal håndtere børnene. Derudover er pædagogerne med ude i skytteforeningerne og kan sparre med instruktørerne, hvis de efterspørger viden om målgruppen. Noget som bliver fremhævet som væsentligt for afviklingen af aktiviteterne i en kommune.

'Det er, når underviserne kommer fra skolen, de har kendt de her børn i flere år måske, og ved hvordan de skal tackles. Der er nogen, der ikke vil have berøring, og der er nogle, altså hvordan man skal tackle eleverne dér. Det havde de lidt glemt det første år i Randers, og det havde faktisk skabt problemer, men andet år var de klar, og lærere og foreningsinstruktører havde et møde til at starte med, hvor de snakkede de forskellige børn igennem, altså hvad skal de være særlig opmærksomme på. Og det havde hjulpet rigtig meget til år to, så det er i hvert fald en erfaring også, der er god at tage med videre'. (Breddeidrætskonsulent i Randers Kommune, Anders Kromann)

Ovenstående ligger fint i forlængelse af, at foreningslivet i vid udstrækning bygger på erfaringsbaseret viden, som er opbygget gennem konkrete handlinger og erfaringer. Frivillige i foreninger angiver generelt, at de, i deres virke som frivillige, først og fremmest anvender den viden, de har oparbejdet gennem egne erfaringer, erfaringsudveksling med andre frivillige og deres erhvervsarbejde, mens de tilskriver kurser og uddannelse mindre betydning (Ibsen, 2014).

På trods af dette bliver der i forbindelse med Projekt FOKUS tilbudt kurser i regi af DGI til foreninger og instruktører for at klæde dem på med viden om målgruppen. En del af foreningerne og instruktørerne har været af sted på disse kurser, og selv om foreningerne kunne have gennemført projektet uden kurserne, så taler de frivillige generelt positivt herom. Flere nævner, at kurset har medvirket til at opbygge en større forståelse for, hvordan de skal forstå børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder.

Ovenstående viser, at man hverken på baggrund af generelle erfaringer eller erfaringerne fra dette projekt skal stoppe med at udbyde kurser og uddannelse. Mange frivillige har gavn af den læring, de opbygger på kurser. Måske især i et projekt som dette, hvor de umiddelbart derefter bliver udfordret på at anvende de kompetencer, de har erhvervet på kurset.

Projektlederen antyder dog, at man måske i projektet skulle have haft mere fokus på rådgivning, vejledning og hjælp til opfølgning, mens hun ikke ser et behov for en større indsats, end den der er blevet gjort, når det gælder kurser og uddannelse. Det er i hvert fald det førstnævnte, hun lægger størst vægt på – også i forankringsøjemed.

'Ja men det er ikke så meget uddannelse, det er ikke det, der er vigtigt set i bakspejlet. Det er faktisk det der med at få rådgivning, få vejledning få hjælp til opfølgning'. (Projektleder for Projekt FOKUS, Annegrete Gohr Månsson)

Helt generelt mener projektlederen, at der er behov for at samle op på den erfaring og viden, der er indhentet i projektet. Hun mener, at foreningerne skal have et sted at søge informationer. Et arbejde som er igangsat med henblik på at udarbejde drejebøger, informationsmateriale og lignende.

Projektlederen mener også, at der er behov for større synlighed lokalt om projektet og skytteforeningernes potentialer. Der skal fokus på 'den gode historie'. Noget som eksempelvis kan imødekommes internt ved at udbrede historier på DGI's hjemmeside, i magasinet 'Udspil' eller gennem 'Skytten', men projektlederen nævner også betydningen af omtale i andre medier – både trykte og elektroniske.

Tankerne om synlighed og formidling af 'den gode historie' er fine. Den vil også kunne nå et segment af skytteforeninger, som i forvejen følger med på DGI's platforme. Erfaringer fra 'DM i foreningsudvikling' viser imidlertid, at selv efter kraftig fokus på eksponering af projektet hos DGI, så deltager langt de fleste foreninger, fordi en landsdelskonsulent ringede dem op og spurgte, om de ville være med (Østerlund, 2014).

Man kan på den baggrund stille spørgsmålstegn ved, hvor meget formidling gennem DGI's platforme vil føre med sig – i hvert fald med henblik på at få flere med. Det vil formentlig være velkomment som støtte til dem, der allerede er med. Om formidling på andre platforme kan få flere med, vil tiden vise. Projektlederen nævner, at hun har oplevet at få henvendelser fra blandt andet forældre, skoler og skytteforeninger efter den form for omtale i aviser, blade, radio og tv.

9. Ansvarsfordeling

Efter at have gennemgået partnernes 'MENING', 'VILJE' og 'EVNE' i kontekst til Projekt FOKUS tegner der sig et billede af den nuværende ansvarsfordeling mellem partnerne i projektet, samt af hvilke ansvarsområder, hver partner i projektet ser mening i og har vilje til at påtage sig efter projektperiodens udløb. Ansvarsfordelingen fremgår af tabellen på næste side.

Broen Danmark og ADHD-foreningen er udeladt af tabellen. Broen Danmark fordi der er store lokale forskelle på, om de indgår som en samarbejdspartner, mens det for ADHD-foreningens vedkommende fortsat er uklart, hvad de kan og vil bidrage med til projektet.

Den skitserede ansvarsfordeling tager sit udgangspunkt i den nuværende forankringsmodel, hvor skoler og skytteforeninger tager den største del af ansvaret for den lokale forankring af projektet, og hvor aktiviteten videreføres i skoletiden. Det er logisk i første omgang at tage udgangspunkt i den eksisterende model, fordi det er den, projektet ser ud til at fortsætte under, de steder hvor det fortsætter.

Den primære årsag til, at projektet kan fortsætte i alle de undersøgte skoler undtagen en er, at skolerne vil prioritere at finde de nødvendige midler til projektet, ligesom skytteforeningerne er villige til at stille lokaler til rådighed og arbejde for at rekruttere og fastholde frivil-

Partner	Primære ansvar	Primære udfordringer
Skoler	Identificere og udvælge børn Afsætte lærer- og/eller pædagogressourcer Transport til og fra foreningen Dække foreningens faktiske omkostninger	Økonomiske prioriteringer Lærere og pædagogers tidsforbrug
Skytteforeninger	Stille lokaler til rådighed til aktiviteterne Rekruttere og fastholde frivillige instruktører Stå for skydeundervisningen	Rekruttere og fastholde instruktører
Kommuner	Gøre reklame og sprede positive erfaringer	Mange inklusionsprojekter
DGI Skydning	Skaffe ressourcer til projektets videreførelse Forbedre kendskabet til skydning og til projektet Forbedre skydningens ry Udbrede viden til DGI's landsdelsforeninger	Økonomiske prioriteringer Projektets status ift. 'kerneopgaver'
DGI Lab	Samle op på erfaringer og viden fra projektet Udbrede viden til DGI's landsdelsforeninger	Mange inklusionsprojekter Projektankegang
DGI landsdel	Gøre reklame og sprede positive erfaringer Formidle kontakt mellem skoler og foreninger Skabe fora for erfaringsudveksling	Prioritering af arbejdstid
Forældre	Hjælpe deres børn til skydning i fritiden	Mange er ressourcetsvage

lige instruktører. Det i sig selv skaber grundlag for den fortsatte afvikling af aktiviteten efter samme model, som alle de undersøgte kommuner anvender, nemlig at børnene får mulighed for at skyde i skoletiden en gang om ugen i vinterhalvåret.

I den forbindelse efterlader fokusgruppeinterviewene det indtryk, at den vilje som gør, at skolerne vil fortsætte med at allokere ressourcer til projektet, og at skytteforeningerne vil bruge ressourcer på at finde frivillige, er forankret i en enkelt eller få personer. De personer er garanter for, at aktiviteterne lever videre så længe, de er involveret i projektet, mens det er anderledes tvivlsomt, om projektet vil være stærkt nok forankret til at fortsætte, når og hvis de forsvinder.

Det er ikke usædvanligt, at et projekt som dette er persondrevet, men det er en væsentlig pointe for forankringen, da det understreger behovet for at skabe en form for organisatorisk forankring, som sikrer, at projektet har en større chance for at overleve skift i personkredsen omkring aktiviteterne.

Inden rapporten slutter af med at beskrive og diskutere en række forskellige forankringsmodeller, vil det følgende afsnit indeholde en kort diskussion af skydningens rygte og manglen på evidens som en barriere for forankring af projektet, da de to problemstillinger fyldte en del på de afholdte workshops.

10. Skydningens rygte og manglen på evidens som en barriere for forankring

Ikke nok med at skytteforeninger kan have et lidt 'støvet' image. Ifølge dem, der til daglig arbejder med skydningens interesser, er det ligefrem en oplevelse, at skydning bliver opfattet nedladende og som noget farligt – ja, mange betragter det ligefrem ikke som en idrætsgren som følge af det manglende fokus på 'høj puls', som man finder i en række andre idrætsgrene.

'Nogen gange bliver skydning opfattet nedladende. Det er sådan noget farligt noget. Det bliver ikke opfattet som en idræt. Jeg opfatter det som idræt, og mit våben, det er

ikke et våben, det er et idrætsredskab. Sådan opfatter jeg det. Og det tror jeg, der er en stor forskel ... skytteforeningerne er usynlige, da det er en koncentrationsidræt'. (Skyttekonsulent i DGI Fyn, Kurt Petersen)

Andre mener dog, der er sket en forandring i opfattelsen af skydning, bl.a. som følge af projektet. Projektlederen mener eksempelvis, at skydning bliver mere og mere omtalt, da børn kan få noget her, de ikke kan få i mange andre idrætter. Skolefolkene kan specielt se dette, da de har den daglige kontakt med børnene. Noget som bliver bekræftet af de skolerepræsentanter, som deltog i fokusgrupperne.

Hvorvidt skydningens rygte, og særligt dens fokus på 'lav puls' og koncentration, kan være en barriere for en større kommunal opmærksomhed på og støtte til projektet, er der delte meninger om blandt de kommunale repræsentanter. Fokusgruppeinterviewene afslører ikke en generel tendens til, at kommunerne prioriterer idrætter med 'høj puls' højere end idrætter med 'lav puls'. En enkelt breddeidrætskonsulent vægtlægger dog betydningen af 'høj puls'.

'Når vi har skullet inkludere motion i folkeskolen, så har vi været opmærksomme på, at det skulle være med høj intensitet. Det skal gerne være de her 12, 13, 14, 15 minutter, fordi det har vist at have en gavnlige effekt, når de skal huske det, de lige har siddet og lært'. (Breddeidrætskonsulent i Randers Kommune, Anders Kromann)

Det til trods mener han ikke, at skydningen som sådan bliver overset. Aktiviteten får støtte på lige fod med andre foreninger i henhold til folkeoplysningsloven, og i samme kommune har skytteforeningen fået støtte fra en forholdsvis lille udviklingspulje.

'Men der er mange andre, som også ønsker støtte til deres projekter og gode ideer. Så der er kamp om midlerne og opmærksomheden. Og der er jo en tendens til, at når man har givet til et projekt til udvikling, så kan man ikke blive ved med at få'. (Breddeidrætskonsulent i Randers Kommune, Anders Kromann)

Til trods for at de ovenstående citater ikke ser ud til at være dækkende for den generelle holdning i kommunerne, er det den form for udtalelser, der er med til at skabe en stærk tro blandt partnerne i projektet på, at hvis man får dokumenteret effekten af skydning på børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheders koncentrationsevne, så vil det være med til at skabe en mere positiv valorisering af skydesporten som helhed.

'Vi håber også, at vi kan dokumentere, at dette ikke bare er en smart idé, vi har fået, fordi vi er så glade for skydning. Men at vi kan dokumentere, det har en effekt. Og i det øjeblik vi kan dokumentere det, så er det også værd reelt at kunne gå ud og sige det og sælge det. Så kan det være, der er flere der vil tage imod, og det kan også være, at kommunen vil lægge nogle penge i kassen, for nu er det dokumenteret, at det har en effekt'. (Skyttekonsulent i DGI Fyn, Kurt Petersen)

'Det vi har efterlyst, da vi startede projektet, det er undersøgelser, der viser, hvad en tidlig indsats gør for de her ADHD-børn i forhold til, hvad der kan ske med dem senere hen i livet. Det har vi ikke rigtig fundet de vise sten for, hvor vi kan finde noget, der kan

dokumentere det her. For jeg tror rent faktisk, at kommunen ser benhårdt på, hvad de skal bruge af økonomi på det her i forhold til andre områder og prioriterer derimellem. Kan vi derfor være med til at bevise, hvordan det hænger sammen, og hvordan de får økonomi ud af det her på den lange bane. Det er jo ikke inden for et til to år, men tyve år eksempelvis'. (Afdelingsleder i DGI Skydning, Tommy S. Haun)

'Det tror jeg også. Nu har vi forsøgt at få mange idrætsforeninger ind i skolerne og folkeskolerne generelt. ... Der er mange skoler, der efterspøger det, men de kan simpelthen ikke, i hvert fald i Randers, de kan ikke få nok foreninger ud, for vi vil heller ikke bare sende foreninger ud, hvor de bare skal spille fodbold på en 11-mandsbane. Hvis så skydning har en særlig kvalitet, som man så kan få beskrevet og gjort tydeligt. Så kommer man et langt stykke af vejen'. (Breddeidrætskonsulent i Randers Kommune, Anders Kromann)

Flere af de centrale aktører i projektet er derudover inde på, at der måske er behov for at gøre projektet bredere end til skydning. At erfaringerne udbredes til andre idrætsgrene. Der er dels nogle specifikke erfaringer med en idrætsgren som skydning, og så er der nogle generelle erfaringer med skole-foreningsamarbejde, som med fordel kan anvendes i andre sammenhænge.

Der peges også på muligheden for at tænke bredere, så projektet ikke kun har fokus på børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder, men generelt på værdien ved at koncentrere sig, som både børn og voksne kan have glæde af. Mere fokus på koncentration og opmærksomhed som en kvalitet, man lærer ved skydning. Projektlederen mener også, at det kunne knytte mere op til mindfulness, som der er meget interesse for i tiden. På den måde kan man vise, at skydning er godt for andre end børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder – eksempelvis dem, der har en stresset hverdag.

En anden måde for projektet til at opnå en øget legitimitet kunne ligge i at lade projektet spille ind i en inklusionsdagsorden snarere end en dagsorden, der handler om fysisk bevægelse.

'Skolereformen rummer jo mange ting, og det er ikke sikkert, at det er bevægelsesdagsordenen, det her det skal spilles ind i, men at det i stedet er inklusionsdagsordenen, som fylder meget for nogle skoler'. (Chef for DGI Lab, Troels Rasmussen)

Som beskrevet ovenfor søger partnerne i projektet evidens for, at skydning har en effekt på koncentrationsevnen hos børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder. Projektet er blevet til ud fra erfaringer i skytteforeninger med målgruppen, og nogle foreninger siger, at den slags børn har de altid haft. Men man ved faktisk ikke, hvor mange børn tilhørende målgruppen, der går til skydning. Måske er det meget større, end man selv ved. Måske sker der en 'stille inklusion', som en undersøgelse af handicappedes idræts- og motionsvaner viser.

Mennesker med funktionsnedsættelse er underrepræsenterede i foreningsidrætten, men der sker ikke desto mindre en betydelig inklusion i den almene foreningsidræt – og det glemmer man ofte i inklusionsdebatten (Østerlund, Ryding, & Jespersen, 2014). Der er ikke præcise tal for inklusion af børn med ADHD i foreningsidrætten, men tal for voksne i alderen 16

til 64 år viser, at omtrent 23 pct. med ADHD eller en beslægtet psykisk lidelse er aktive heri mod 40 pct. generelt for voksne i samme alder (ikke publicerede tal fra samme undersøgelse).

Der er ikke tradition for at opgøre medlemmer i idrætsforeninger efter forskellige sociale kriterier, men i foreningerne kender man godt 'typen' og har erfaring med at håndtere den. Men nu er det blevet et 'projekt', og så bliver det måske gjort til et problem, det kræver ekstra ressourcer, at foreningen tager sig af. Det har givetvis fået et større fokus, og man arbejder mere bevidst derpå – det er forskellen fra tidligere.

Noget nyt ligger der også for foreningerne i at tilbyde en aktivitet som denne i dagtimerne og til ikke-medlemmer. Ganske vist medvirker mange skytteforeninger i afviklingen af Skoleskydning for landets femteklasser, men de forløb, som Projekt FOKUS tager sigte på at etablere, er anderledes længerevarende og kontinuerlige og derfor også mere krævende for foreningerne at medvirke i.

Langt de fleste foreningsaktiviteter fordrer medlemskab og kontingentbetaling, som udgør foreningernes vigtigste indtægtsgrundlag (Laub, 2012). Aktiviteter for børn og unge har traditionelt hørt til om eftermiddagen, men spørgsmålet er, om og hvordan det kræver noget særligt for foreningerne at afvikle aktiviteter som denne i dagtimerne. Hvis pensionister – eller folk med arbejde på andre tider af døgnet – stiller sig til rådighed på frivillig basis, er tidspunktet i sig selv ikke et problem. I så fald fordrer en forankring primært en kontingentbetaling.

11. Modeller for forankring af projektet

I dette afsnit præsenteres syv modeller for forankring af Projekt FOKUS. De bliver hver især diskuteret med fokus på deres muligheder og begrænsninger i forhold til forankring på det lokale og det nationale niveau. Dertil sondres der mellem bevarelse og udvidelse af aktiviteterne, da der må antages både at være en interesse i, at projektet lever videre i de nuværende kommuner, og at det udbredes til skoler og skytteforeninger i flere kommuner. Analyserne af de forskellige forankringsmodeller vil med andre ord inddrage elementerne i den nedenstående tabel.

Niveau	Bevarelse	Udvidelse
Lokalt		
Nationalt		

De syv forankringsmodeller er:

1. Forankring efter den nuværende model
2. Forankring gennem udvidelse af den nuværende model
3. Forankring hos DGI Skydning
4. Forankring hos organisationer med fokus på målgruppen
5. Forankring gennem kommunemodel
6. Forankring gennem kommunale støtteordninger
7. Forankring i fritiden med hjælp fra mentorer

I læsningen af de syv modeller for forankring er det vigtigt at være opmærksom på, at de skal fungere som inspiration. De er med andre ord ikke opskrifter, hvoraf man typisk vil vælge én og dermed fravælge de andre seks. Meningen er, at de skal inspirere arbejdet med forankring af projektet på både et lokalt og et nationalt niveau, således at det er muligt at finde frem til den eller de forankringsmodeller, som skaber den bedste forankring af Projekt FOKUS.

I det følgende beskrives hver af de syv modeller sammen med deres væsentligste muligheder og begrænsninger.

11.1. Forankring efter den nuværende model

Den nuværende model er velbeskrevet i rapporten, men kort fortalt går den ud på, at projektet forankres lokalt de steder, hvor der udvikler sig et meningsfuldt og givende samarbejde på et forholdsvis lavt udgiftsniveau. Skolerne udvælger elever i målgruppen, som de sender til skydning i den lokale skytteforening en gang om ugen i vinterhalvåret. Derudover betaler skolerne for børnenes transport, mens skytteforeningerne stiller lokaler og frivillige til rådighed.

De primære ressourcer kommer fra det lokale niveau, mens opgaven for DGI på landsplan og landsdelsplan primært er at udbrede viden om projektet, bistå kommuner, skoler og skytteforeninger, der udviser interesse i projektet, samt formidle netværk mellem de foreninger og skoler, der deltager i projektet, på tværs af kommunegrænser. DGI Skydning tager medansvar for den formidlende indsats med fokus på det skyttefaglige og bidrager – om nødvendigt – med midler til den nationale indsats.

Man kan dog stille spørgsmålstegn ved, om projektet ved denne forankringsmodel har behov for midler på det nationale niveau, hvis DGI på landsplan og landsdelsplan tager ejerskab for projektet og sætter de relativt begrænsede midler af, der skal til for at formidle projektet til interesserede kommuner, skoler og skytteforeninger samt til at bistå med netværksdannelse.

Bevarelse eller udvidelse. Forankringsmodellen tager først og fremmest sigte på at bevare de nuværende aktiviteter. Udbredelse vil primært ske ved lokale initiativer, som DGI på landsplan og landsdelsplan kan understøtte.

Muligheder. De lokale aktiviteter vil efter alt at dømme fortsætte – i hvert fald på kort sigt – i mange af de kommuner, der indgår i projektet i dag. Det gør de først og fremmest fordi skolen oplever, at projektet har en positiv indvirkning på børnene. Lokalt opnår projektet derudover legitimitet, fordi det udgør et mønstereksempel på, hvordan kommuner og skoler kan leve op til to væsentlige krav i den nye skolereform, nemlig øget inklusion og inddragelse af foreningslivet som en del af skoledagen. Skolereformen kan med andre ord være med til at give projektet en legitimitet, som kan have positiv betydning for skolernes – og potentielt også kommunernes – vilje til at prioritere midler til bevarelse af aktiviteterne.

Begrænsninger. Videreførelsen af aktiviteterne vil de fleste steder være personafhængig. Eksempelvis er det afgørende, at en skoleleder vil prioritere midler til projektet, selv om det ikke er en kerneaktivitet for skolen. Derudover skal en foreningsformand, eller en anden repræsentant for en skytteforening, finde projektet så meningsfuldt, at vedkommende vil arbejde for at skaffe frivillige instruktører og eventuelt afsætte økonomiske midler hertil, hvis skolerne ikke vil dække foreningens omkostninger. Sidstnævnte forekommer imidlertid usandsynligt, da skytteforeningerne generelt ser skolerne som de primært ansvarlige for projektet – eksempelvis mener foreningerne, at det er skolens ansvar at skaffe de økonomiske midler.

Dertil kommer, at det er tvivlsomt, om projektet kan opnå nogen stor udbredelse ud fra denne forankringsmodel. Det forudsætter, dels at de gode eksempler bliver spredt ud over grænserne af de nuværende kommuner, dels at der står en skole og en skytteforening klar til at implementere og prioritere ressourcerne til at iværksætte projektet. Spørgsmålet er om et projekt, som har fokus på en relativt smal målgruppe – børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder – og en mindre eksponeret idrætsgren som skydning vil kunne skabe den nødvendige opmærksomhed. Det er nok tvivlsomt.

11.2. Forankring gennem udvidelse af den nuværende model

Det er præcis i forhold til sidstnævnte bemærkning, at en udvidelse af den nuværende model kan komme på tale. En udvidelse der kan ske på to niveauer. Først kan der være tale om, at aktiviteterne bliver rettet mod en bredere målgruppe end børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder ud fra en betragtning om, at mange andre vil have gavn af at opnå en forbedret koncentrationsevne. Dernæst kan man udvide projektets fokus til at handle om flere koncentrationsidrætter end skydning. Nogle bud på idrætter og motionsformer kunne være bueskydning, skak, golf, fægtning, yoga og mindfulness.

I en sådan model vil DGI på landsplan og landsdelsplan have ansvar for at udbrede ideen om koncentrationsidrætter som en vej til en forbedret koncentrationsevne i hverdagen. Det kan man i første omgang gøre ved at formidle de positive historier fra Projekt FOKUS med skydningen som eksempel. Udbredelsen til flere idrætter vil formentlig kræve, at DGI går aktivt ind i indsatsen for at udbrede projektet. Det vil kræve, at der bliver prioriteret flere midler til indsatsen på det nationale niveau, end det er tilfældet i den forankringsmodel, som tager sigte på at bevare projektet i sin nuværende form.

Bevarelse eller udvidelse. Forankringsmodellen tager sigte på at udvide projektet ved at fokusere på en bredere målgruppe og et større udvalg af idrætsgrene.

Muligheder. En udvidelse af målgruppen og idrætsgrene vil givetvis kunne skabe en større opmærksomhed om og legitimitet til projektet, fordi det så kan spille ind i en mere generel inklusions- og koncentrationsdagsorden i regi af DGI, kommuner og skoler. Noget som formentlig også vil gøre det lettere for de førnævnte partnere i projektet at retfærdiggøre, hvorfor de skal afsætte midler til projektets videreførelse og udbredelse. At der på et mere generelt niveau er en efterspørgsel efter koncentration viser fremgangen for idræts- og motionsformer som yoga og mindfulness.

Begrænsninger. Selv om projektet potentielt kan opnå større legitimitet ved at blive udbredt til flere målgrupper og idrætsgrene, er det stadig uklart, hvem der har viljen til at tage det økonomiske ansvar for projektet i den udvidede model. Dertil kommer, at DGI Skydning muligvis ikke vil se samme mening i projektet, hvis skydning pludselig bliver en blandt flere idrætter. I givet fald kan det spille negativt ind på DGI Skydnings vilje til at allokere ressourcer til projektets videreførelse.

Dertil kommer, at der ikke foreligger viden om, hvad det er ved skydningen, som gør, at den er velegnet til børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder. Derfor risikerer man potentielt at udbrede en indsats til andre målgrupper og idrætter uden at vide, dels om andre målgrupper vil have samme positive effekt som børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder, dels om andre idrætter vil være ligeså velegnede til at forbedre koncentrationsevnen. Det udvidede fokus risikerer også at udvande grundlaget for de etablerede sam-

arbejder mellem skoler og skytteforeninger, da skolerne kan få sværere ved at argumentere for at samarbejde med skytteforeninger frem for med foreninger inden for andre koncentrationsidrætter.

11.3. Forankring hos DGI Skydning

Denne forankringsmodel tager sit udgangspunkt i, at DGI Skydning opfatter det at tilbyde skydeaktiviteter for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder som en kerneydelse for organisationen. Det kunne blandt andet udmønte sig ved, at der i landsudvalget – eller i et udvalg herunder med en repræsentant i landsudvalget – blev inddraget frivillige fra en eller flere af de skytteforeninger, som indgår i Projekt FOKUS, og som har mærket de positive gevinster for børnene og for deres forening.

Den organisatoriske forankring hos DGI Skydning kan være med til at øge projektets interne legitimitet og dermed sikre en vedvarende ressourcemæssig prioritering. Ressourcer som DGI Skydning kunne anvende til at understøtte de nuværende lokale samarbejder mellem skoler og skytteforeninger, samt til at arbejde for at aktiviteterne bliver udbredt til flere af landets kommuner. Endelig kunne man – hvis man finder evidens vigtigt – prioritere midler til et forskningsprojekt, som kan understøtte de positive historier om projektet.

Bevarelse eller udvidelse. Forankringsmodellen tager i første omgang sigte på at bevare de nuværende aktiviteter, men på sigt også med mulighed for at udvide aktiviteterne til flere kommuner gennem en større økonomisk sikkerhed som følge af de øgede ressourcer til projektet fra DGI Skydning. Projektet kunne i denne model udvides fra at handle om skydeaktiviteter for en bestemt målgruppe til at handle om skydningens særlige kvaliteter.

Muligheder. Den øgede legitimitet og ressourcemæssige prioritering af projektet kunne medvirke til at løse en del af udfordringen med projektets skrøbelighed som følge af langsigtede økonomiske prioriteringer på skolerne. Ved at allokere midler til aktiviteterne gennemføres på skolerne vil det antageligt øge sandsynligheden for, at aktiviteterne bevares i de nuværende kommuner på længere sigt. Dertil kommer, at det givetvis vil blive mere efterspurgt at udvide med aktiviteter i andre kommuner, hvis DGI Skydning bidrager med hele eller dele af finansieringen og gør en indsats for at skabe opmærksomhed om projektet.

Dertil kommer, at Projekt FOKUS har vist sig at skabe positiv omtale for skytteforeningerne i de kommuner, der har deltaget. Ved at prioritere indsatsen på et nationalt niveau, virker det sandsynligt, at man vil kunne øge både skyttesportens og skytteforeningernes generelle legitimitet. Noget som repræsentanter fra DGI Skydning vurderer som vigtigt for skyttesportens legitimitet både lokalt over for kommunerne og på det nationale plan.

Begrænsninger. En højere organisatorisk prioritering af projektet i DGI Skydning er ikke nogen garanti for, at de lokale foreninger vil være villige til at indgå samarbejder med skoler om gennemførelse af skydning for børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder. Der vil fortsat være behov for frivillige, og aktiviteterne står og falder med deres interesse for og engagement i 'sagen'. En barriere kan i den forbindelse være opfattelsen af, at forældre til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder er ressourcetsvage, og at de derfor ikke vil kunne bidrage til foreningernes drift. Noget som potentielt kunne svække skytteforeningerne, hvis børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder i stort tal gør deres indtog i foreningerne i fritiden. Denne frygt finder vi dog ikke hos de foreninger, der deltager i Projekt FOKUS, hvilket kunne antyde, at problemstillingen – i hvert fald delvist – bunder i manglende erfaringer med målgruppen.

11.4. Forankring hos organisationer med fokus på målgruppen

I projektperioden har der været gjort forsøg på at inddrage forskellige organisationer med interesse i projektets målgruppe. ADHD-foreningen har siddet med i projektets sparringsgruppe, men har indtil videre primært bidraget med viden og sparring samt reklame for projektet. Spørgsmålet er, om projektet er så meningsfuldt for ADHD-foreningen, at der er en villighed i foreningen til at påtage sig en væsentlig del af ansvaret for forankringen af et projekt som dette, der har så specifikt fokus på deres målgruppe.

Projektet burde være meningsfuldt for ADHD-foreningen, da det er et eksempel på, hvordan børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder kan få en succesoplevelse med en fritidsaktivitet. Noget som pædagogerne i projektet melder om er af stor betydning for børnene, fordi de er vant til nederlag i deres fritidsliv. En forankring i ADHD-foreningen ville kræve en ressourcemæssig prioritering i organisationen til at understøtte de lokale samarbejder mellem skoler og skytteforeninger for at sikre aktiviteterernes overlevelse på lang sigt.

Udviklingschef i ADHD-foreningen, Lene Buchvardt, åbner for, at ADHD-foreningen kan bidrage til forankringen af projektet, om end ikke ved at allokere økonomiske ressourcer til projektets videreførelse.

'Økonomiske ressourcer har vi ikke, men muligheder for lokal forankring i samarbejde med ADHD-foreningernes tolv lokalafdelinger var en oplagt mulighed. Lokalt har de [lokalafdelingerne] mulighed for at søge midler. At formidle viden og skabe interesse hos lokalafdelingerne, som også kunne være behjælpelige med at søge lokale mentorer, er bestemt en opgave, vi gerne tager. Med støtte (skabeloner) til ansøgninger til at søge lokale midler, har de lettere ved at få det gjort, er vores erfaring.' (Udviklingschef i ADHD-foreningen, Lene Buchvardt)

Som et supplement hertil kan en organisation som Broen Danmark tænkes mere strategisk ind som en samarbejdspartner på den økonomiske side. De har fokus på at hjælpe udsatte børn til et aktivt fritidsliv. Det er næppe sandsynligt, at de vil gå ind og understøtte projektet i sin nuværende form, men de kan være med til at skabe en økonomisk mulighed for, at de børn, der fanger interesse for skydning, kan fortsætte i fritiden uden at forældrene skal betale kontingent. Det er sket i Nyborg allerede. Man kunne også tænke sig Fritidspas som en mulig samarbejdspartner i nogle kommuner.

Bevarelse eller udvidelse. Forankringsmodellen tager i første omgang sigte på at bevare de nuværende aktiviteter, men på sigt også med mulighed for at udvide aktiviteterne til flere kommuner gennem en større økonomisk sikkerhed som følge af de øgede ressourcer til projektet fra organisationer som ADHD-foreningen og Broen Danmark. Projektet kunne i denne model udvides til andre idrætsgrene, men målgruppen vil forblive børn (og måske voksne) med ADHD.

Muligheder. ADHD-foreningen har lettere adgang til målgruppen for Projekt FOKUS end DGI. Den adgang kan bruges til at udbrede kendskabet til aktiviteterne ved at formidle de gode historier til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder og deres forældre. En blåstempling af projektet over for målgruppen fra 'deres' forening vil givetvis have stor betydning for interessen herfor, ligesom en økonomisk prioritering vil sikre projektets aktiviteter mere sikker grund under fødderne.

Begrænsninger. Selv om projektet er meningsfuldt for ADHD-foreningen, fortæller udviklingschef Lene Buchvardt, at ADHD-foreningen står med de samme udfordringer som DGI, da de også er projektdrevne i store dele af deres arbejde.

'Der skal ikke herske tvivl om, at vi gerne ville understøtte en forankring og udbredelse af projektet, så det på sigt blev et tilbud til alle børn med ADHD (eller i hvert fald mange flere). Desværre kan jeg ikke se, at vi har de økonomiske ressourcer til at 'overtage' driften af projektet. Vi har præcis de samme udfordringer med forankring af de pilotprojekter, vi selv gennemfører. Driften kræver økonomiske midler til aktiviteter og personalemæssige ressourcer, som vi ikke har, hvorfor vi afsøger alle muligheder for forankring på andre måder.' (Udviklingschef i ADHD-foreningen, Lene Buchvardt)

11.5. Forankring gennem kommunemodell

Det femte bud på en forankringsmodel er inspireret af et forslag fra chefen for DGI Lab. Han omtalte på en af de afholdte workshops muligheden for en kommunemodell.

'Hvis vi nu var et specialforbund i DIF regi, så ville vi sidde og tænke lige nu, om vi ikke skulle lave en kommunemodell, hvor vi går ud til 10 kommuner, og så siger vi til Randers kommune: vi finder to skytteforeninger, som er rigtig velfungerende, og som har en kapacitet. Så mangler vi børnene fra x-antal skoler, der nu har det behov, og så finder vi en økonomisk modell for, at den også bliver effektiv. Så vi får fragtet dem derhen, og så skal vi kun finde en eller to klubber, som kan finde de frivillige til at gøre det her. Det vil være en klassisk kommunemodell. Det har vi jo ikke tænkt helt i bund på den måde kan man sige, vi har jo kigget på den enkelte skole koblet med den enkelte forening.' (Chef for DGI Lab, Troels Rasmussen)

På samme workshop udviste projektlederen interesse i at afprøve kommunemodellen, da hun i forbindelse med projektet havde oplevet, at en kommune havde stået klar med midler til at oprette aktiviteterne.

'Men jeg tænker bare, at den kunne være rigtig interessant at afprøve. ... der var faktisk en kommune som gav udtryk for, at de havde en pose penge, de faktisk gerne ville bruge på det her. Så den kunne være rigtig interessant at prøve at arbejde videre med.' (Projektleder for Projekt FOKUS, Annegrete Gohr Månsson)

Kommunemodellen forudsætter, at DGI tager initiativ og sætter personalemæssige og økonomiske ressourcer af til at igangsætte og drive indsatsen. Hvis man eksempelvis vil nå 200 skoler, vil man skulle bruge omkring 2.000.000 kr. til at betale de lokale udgifter til skoleforeningssamarbejder. Det primære økonomiske ansvar ville være placeret hos DGI, men med mulighed for kommunal (med)finansiering.

Bevarelse eller udvidelse. Denne forankringsmodell tager sigte på at udvide projektet til flere kommuner end i dag. Idrætsgren og målgruppe vil som udgangspunkt være uændret, men behøver ikke være det på længere sigt, hvis modellen viser sig at være succesfuld.

Muligheder. Projektet opnår ved en sådan indsats pludselig et helt andet volumen, end det er tilfældet i dag. Det vil givetvis være med til at skabe en langt større opmærksomhed om projektet på det nationale plan og dermed give det en større legitimitet, som kan have positive følger for kommuners og andre organisationers vilje til at medfinansiere projektet. Dertil kommer, at man vil kunne nå et meget stort antal børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder med indsatsen, ligesom DGI kan brande sig på, at man gør noget for en udsat målgruppe i større målestok end de fleste indsatser på området, og at man gør en indsats i forhold til skolereformens dagsorden om inklusion og skole-foreningssamarbejder.

Endelig opnår man, ved at gå ud til et stort antal kommuner, at et langt større antal skoler og skytteforeninger på egen krop oplever de gode historier, der bliver fortalt om projektet. Noget som givetvis øger chancen for, at de vil fortsætte med at prioritere denne indsats. Skydning for børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder vil med andre ord opnå en langt større udbredelse end i dag – efter alt at dømme også på det lidt længere sigt.

Begrænsninger. Den første – og nok også største – udfordring, når man ser bort fra muligheden for, at DGI vil prioritere de nødvendige midler, er, om det er muligt at finde nok kommuner, skoler og ikke mindst skytteforeninger, der vil spille med på modellen. Således har man i projektet oplevet flere eksempler på, at det været et problem at få etableret et samarbejde, fordi skoler og skytteforeninger ikke matcher hinanden. Nogle steder er der ikke en skytteforening i nærheden af den skole, som måske kunne se en idé i at lade nogle børn gå til skydning. Andre steder er der en skytteforening, men så er skolen ikke interesseret. Da gennemførelsen af aktiviteterne fordrer deltagelse af begge parter, kan dette potentielt være en barriere for forankringsmodellen.

Derudover medfører finansieringsmodellen en risiko for, at DGI skal vedblive med at finansiere de lokale udgifter, hvis ikke kommuner, skoler og skytteforeninger til sammen tager ansvar for finansieringen. Det er en reel udfordring, som vi også ser i de skoler og skytteforeninger, der deltager i projektet for nuværende. Omvendt fortsætter aktiviteterne i de fleste af de nuværende kommuner – i hvert fald på det korte sigt – med finansiering fra skolen. Under alle omstændigheder er det nødvendigt, at DGI og/eller de lokale partnere får skabt en holdbar finansieringsmodel, som gør, at aktiviteterne kan fortsætte de steder, hvor projektet bliver oplevet som meningsfuldt nok til at fortsætte – og det er naturligvis en udfordring for denne forankringsmodel.

11.6. Forankring gennem kommunale støtteordninger

I de kommuner, hvor der er etableret et samarbejde mellem en skole og en skytteforening om skydning for børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder, udviser kommunerne sympati for og opbakning til projektet, men de har ikke ønsket derudover at involvere sig i projektet i form af særskilte tilskud til skole og forening eller ved at udvide projektet til andre skoler og skytteforeninger. Det kan hænge sammen med, at projektet er for lille og – endnu – for usikkert til, at kommunen vil bruge energi og ressourcer på det.

De kommunale rammer og vilkår for et skole-foreningssamarbejde som Projekt FOKUS har imidlertid stor betydning for såvel en fortsættelse af projektet, hvor det allerede findes, som en udvidelse deraf til flere steder i landet. Forankringsmodellen går altså ud på at udvikle generelle modeller for samarbejde mellem kommunale institutioner og foreninger om inklusion af børn og unge i skole og fritid.

En sådan model kunne eksempelvis omfatte:

- Særlige tilskud til skole eller forening pr. barn til gennemførelse af aktiviteten (fx de udgifter skoler og foreninger har til afholdelse af skydetræningen for børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder eller tilskud til dækning af kontingent og andre aktivitetsudgifter), som man fx gør i en række Fritidspas-projekter (initieret og støttet af Socialstyrelsen).
- Dobbelt eller tredobbelt tilskud pr. barn, som har et handicap, kommer fra socialt belastede familier mv., til foreninger i henhold til den kommunale støtteordning under Folkeoplysningslovens regler.
- Mulighed for at søge om støtte til aktiviteter i foreninger for vanskeligt stillede børn og unge fra den kommunale pulje til frivilligt socialt arbejde (§ 18 under Serviceloven).
- Økonomisk støtte til unge mentorer (eller ungeambassadører som de fx benævner dem i Fredericia Kommunes Projekt Fritidspas), som kan hjælpe børnene og de unge med at komme i gang med – og fortsætte med – en fritidsaktivitet.

Man kan forestille sig, at en sådan model afprøves i et mindre antal kommuner, og såfremt det viser sig at være en succes, kan der arbejdes på en udbredelse til flere kommuner eller en ændring af lovgivningen, så modellen bliver en del af fx Folkeoplysningsloven.

Bevarelse eller udvidelse. En sådan kommunal model vil især have betydning i forhold til en udvidelse af projektet til at omfatte mange flere kommuner, skoler og skytteforeninger.

Muligheder. Perspektiverne i forslaget er, at en mere generel kommunal model for samarbejde mellem skoler og foreninger om inklusion af vanskeligt stillede børn og unge vil give en aktivitet som Projekt FOKUS bedre vilkår for forankring og udvidelse. Det er tænkeligt, at kommunerne vil være interesserede i at etablere modeller, som kan anvendes mere generelt, end at skabe særlige rammer for et projekt for en afgrænset gruppe børn og en mindre udbredt foreningstype.

Begrænsninger. Forslagets begrænsninger er, at etableringen af en sådan model givetvis forudsætter, at de store idræts- og fritidsorganisationer i Danmark i samarbejde med organisationer, der arbejder for socialt belastede børn eller børn med funktionsnedsættelser, engagerer sig i, at der skabes sådanne rammevilkår, og at der er en villighed i kommunerne til at diskutere dette.

11.7. Forankring i fritiden med hjælp fra mentorer

En fritidsforankring er den, der er den mest velkendte i foreningslivet, selv om projekter og partnerskaber er kommet til at fylde gradvist mere. Det er også en model, som man har forsøgt at fremme i Projekt FOKUS ved at opfordre de lokale partnere til at tilbyde gratis kontingent til de børn, der vil begynde til skydning i fritiden. Fritidsforankringen kan ske enten ved at foreningerne inkluderer børnene sammen med andre børn, der går til skydning, eller ved at der, hvis interessen er stor nok, oprettes et hold for børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder.

Grunden til at en normal fritidsmodel, hvor børnene går til skydning uden for skolen, her er suppleret med en mentorordning er, at erfaringerne i projektet hidtil viser, at det de fleste steder er et fåtal af børnene, der begynder til skydning i fritiden – gratis kontingent eller ej. Mentorordninger kan foregå på mange forskellige måder og med vidt forskellige grader af

intensitet. Fra mentorer der tager hånd om børnene, støtter dem og følger dem til og fra aktiviteterne. Der er eksempler på dette under Broen Danmark. I andre tilfælde er indsatsen mindre intensiv og mentorerne er primært inde over i en startfase. Noget som har været en succes i forbindelse med Fritidspas i Fredericia Kommune (Ibsen, Møller, & Bøndergaard, 2015).

Mentorerne kan eksempelvis være frivillige instruktører fra skytteforeninger, som finder det meningsfuldt at hjælpe et eller flere børn med at gå til skydning i fritiden. Det kan også være unge eller voksne med ADHD, som er så velfungerende, at de har overskud til at hjælpe børnene, og som finder det meningsfuldt at hjælpe børn med samme diagnose. Rekruttering fra denne målgruppe kunne med fordel foregå i et samarbejde med ADHD-foreningen.

Mentorerne kunne også komme fra skolerne. Noget som formentlig er særlig relevant på specialskolerne, hvor mentorer rekrutteret på skolen, ifølge den pædagogiske afdelingsleder på Tåsingskolen, kunne skabe en bedre sammenhæng mellem skole og fritidsliv for børnene.

'Mentorer fra skolen vil kunne skabe en større sammenhæng mellem skole og fritid. Skolen vil dermed være med til at flytte på grænserne i forhold til, hvornår skolens mandat ophører og andre må tage over. Når det gælder forældresamarbejde vil det på denne måde være en tryk og kendt person, som skal forestå kontakten til og igangsætningen af et forløb i en forening. Denne mentor ville samtidig, med et stort kendskab til den enkelte elev og dennes forældre, kunne vejlede den enkelte instruktør på en kvalificeret måde.' (Pædagogisk afdelingsleder på Tåsingskolen, Jens Erik Skotte)

De ovenstående forslag skal læses som eksempler på modeller for rekruttering af mentorer. Rekrutteringen kan givetvis foregå på en række andre måder.

Bevarelse eller udvidelse. Forankringsmodellen tager isoleret set ikke sigte på at bevare de nuværende aktiviteter. Fritidsforankringen kan foregå uafhængigt af disse, men skoleforeningssamarbejdet er formentlig en forudsætning for at inspirere børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder til at komme i foreningen i større tal, end det sker i dag. Til gengæld ligger der en udvidelse af aktiviteterne i, at man sætter fokus på målrettet at få gjort flere børn aktive i fritiden.

Muligheder. Denne forankringsmodel vil efter alt at dømme fremme inklusionen af børn med ADHD eller ADHD-lignende vanskeligheder i foreningsidrætten. Mentorer vil kunne påtage sig en del af det forældreansvar, som nogle forældre til børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder har svært ved at leve op til. Dertil kommer, at det er en velkendt model i foreningslivet, der, som tidligere nævnt, allerede har børn og voksne i målgruppen, som bliver inkluderet i 'normalidrætten'.

Begrænsninger. Den primære begrænsning er, at det kræver ressourcer at finde frivillige mentorer. I den forbindelse kan man med fordel lade sig inspirere af erfaringer fra andre projekter – herunder Fritidspas – på, hvordan man kan arbejde med dette. Dertil kommer den begrænsning, at nogle skytteforeninger er bekymrede over at få mange børn med ADHD og ADHD-lignende vanskeligheder ind i foreningerne. Den bekymring er imidlertid, som tidligere beskrevet, primært en barriere i de foreninger, som ikke har været med i Projekt FOKUS. Det kunne antyde, at førstehåndserfaringer med målgruppen mindsker den oplevede barriere i skytteforeningerne.

12. Litteraturliste

- Berg, A. S. & Christiansen, S. (2014). *Fra projekt til deltagelse i skydeidræt i fritiden for børn med ADHD*. Bacheloropgave. Odense: Syddansk Universitet.
- Daley, D., Jacobsen, R. H., Lange, A., Sørensen, A. og Walldorf, J. (2014). *Private and Social Costs of ADHD: COST ANALYSIS. The Rockwool Foundation Research Unit, Study Paper No. 69*. København: Rockwool Fonden.
- Damm, D. & Thomsen, P. H. (2012). *Børneliv i kaos: Om børn og unge med ADHD*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Høyer-Kruse, J., & Ibsen, B. (2013). *Undersøgelse af 'DM i Foreningsudvikling'*. Odense: Syddansk Universitet.
- Ibsen, B. (2014). Uddannelse og kvalificering i det frivillige arbejde. I: Torben Fridberg & Lars Skov Henriksen (red.). *Udviklingen i frivilligt arbejde – 2004-2012* (pp. 183-224). København: SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Ibsen, B., Møller, P. M., & Bøndergaard, H. T. (2015). *Evaluering af Fritidspas i Fredericia Kommune*. Odense: Syddansk Universitet.
- Ibsen, B., Thøgersen, M., & Levinsen, K. (2013). *Kontinuitet og forandring i foreningslivet: Analyser af foreningslivets udbredelse, sammensætning og karakteristika i 00'erne*. Odense: Syddansk Universitet.
- Laub, T. B. (2012). *Fremtidens frivillige foreningsliv i idrætten*. København: Idrættens Analyseinstitut.
- Lundquist, L. (1987). *Implementation steering. An actor-structure approach*. Lund: Studentlitteratur.
- Rockwool Fonden (2014). *Nyt fra Rockwool Fondens Forskningsenhed*. Nyhedsbrev. September 2014. København: Rockwool Fonden.
- Vedung, E. (1997). *Public policy and program evaluation*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Østerlund, K. (2013). *Foreningsidrættens sociale kvaliteter. En social kapital-inspireret undersøgelse af danske idrætsforeninger og deres medlemmer*. Ph.d. afhandling. Odense: Syddansk Universitet.
- Østerlund, K. (2014). *Undersøgelse af 'DM i foreningsudvikling' 2012-2013*. Odense: Syddansk Universitet.
- Østerlund, K., Ryding, K., & Jespersen, E. (2014). *Idræt, fritid og helbred for mennesker med funktionsnedsættelse*. Odense: Syddansk Universitet.

Serien MOVEMENTS

Se de tidligere udgivelser i rapportserien på CISC's hjemmeside: www.sdu.dk/cisc

- 2015:4 Bjarne Ibsen, Heidi Trankjær Bøndergaard og Peter Mindegaard: Evaluering af Projekt Fritidspas i Fredericia Kommune.
- 2015:3 Lise Specht Petersen: Aktivitetsoaser i Rudersdal Kommune.
- 2015:2 Kirsten Kaya Roessler (red.): Arkitektur og Psykologi: Casestudier i sygehuse, arbejdspladser og byrum.
- 2015:1 Bjarne Ibsen, Maja Pilgaard, Jens Høyer-Kruse og Jan Toftegaard Støckel: Pigers idrætsdeltagelse: Hvorfor er der så mange piger, der ikke går til idræt?
- 2014:15 Kamilla Ryding og Ejgil Jespersen: At mestre livet med et synstab - kursus for nyblinde som led i en rehabiliteringsindsats.
- 2014:14 Peter Mindegaard og Søren Thorgaard Skou: Bedre Liv med Artrose – en folkesygdom med slagside: Patientuddannelse og træning til borgere i Hvidovre Kommune med artrose i knæ og hofter og kort eller ingen uddannelse.
- 2014:13 Peter Mindegaard: Sund i Hømarken.
- 2014:12 Karsten Østerlund: Social kapital i gymnastik og fitness: En undersøgelse for landsudvalget i DGI Gymnastik & Fitness.
- 2014:11 Ejgil Jespersen: Handicapforskning i idræt og bevægelse - Statusnotat om Center for Handicap og Bevægelsesfremme, August 2014.
- 2014:10 Jim Toft og Maja Ahler: Bevægelse, krop & sind: Idræt, sport og motion i socialpsykiatrien i Ringsted, Slagelse og Sorø Kommune.
- 2014:9 Karsten Østerlund, Kamilla Ryding og Ejgil Jespersen: Idræt, fritid og helbred for mennesker med funktionsnedsættelse.
- 2014:8 Jens Høyer-Kruse og Bjarne Ibsen: Undersøgelse af Farum Arena.
- 2014:7 Rikke Agnete Andersen: Stemmer i Idrætshuset.
- 2014:6 Karsten Østerlund: Undersøgelse af 'DM i foreningsudvikling' 2012-2013.
- 2014:5 Jens Høyer-Kruse og Lau Tofft-Jørgensen: Undersøgelse af idrætfaciliteter i Skanderborg Kommune.
- 2014:4 Kurt Lüders: Sprækker i ADHD-diskursen.
- 2014:3 Peter Mindegaard og Bjarne Ibsen: Brugerundersøgelse af AquaPunkt-vandtræning.
- 2014:2 Bjarne Ibsen: 10 års forskning i bevægelser - CISC 2004-2014: Staturrapport for Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund - baggrund, undersøgelser og publikationer.
- 2014:1 Anna Staal: Unge, idræt og recovery: Evaluering af udviklingsprojekt om idræt for sindslidende.
- 2013:12 Maja Ahler: Lars Legemester og HandiLeg.
- 2013:11 Bjarne Ibsen, Malene Thøgersen og Klaus Levinsen: Kontinuitet og forandring i foreningslivet: Analyser af foreningslivets udbredelse, sammensætning og karakteristika i 00'erne.
- 2013:10 Thomas Gjelstrup Bredahl: Slutevaluering af projektet "Sund Rekrut"
- 2013:9 Peter Mindegaard, Bjarne Ibsen, Anne-Merete Kissow og Jan Sau Johansen: Brugerundersøgelse af undervisning i varmtvandsbassin.
- 2013:8 Sigrid Alison Rytz, Lars Elbæk og Bjarne Ibsen: Matematik- og læsetræning i en fodboldklub: Evaluering af Projekt Helhed i B 1909.
- 2013:7 Jens Høyer-Kruse og Bjarne Ibsen: Undersøgelse af 'DM i foreningsudvikling'

- 2013:6 Michael Fehsenfeld, Peter Mindegaard og Bjarne Ibsen: YOUR GAM3: Gadeidræt i udsatte boligområder.
- 2013:5 Jan Toftegaard Støckel: Fysisk aktivitet i skolefritidsordninger: En analyse af institutionsstrukturer og kulturer under forandring.
- 2013:4 Kurt Lüders og Ejgil Jespersen: Idrætsdeltagelse blandt unge voksne med sindslidelser.
- 2013:3 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: EN GOD OMVEJ – Bevægelse i lokalområdet: Samlet evaluering af otte kommunale anlægsprojekter til fremme af rekreativ fysisk aktivitet.
- 2013:2 Jan Toftegaard Støckel: Evaluering af Anbragte Børn i Bevægelse.
- 2013:1 Bjarne Ibsen, Malene Thøgersen og Lau Tofft-Jørgensen: Fritidsfaciliteterne i Fredensborg Kommune.
- 2012:17 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Naturparken Mellem Bakkedrag og Dalstrøg - Evaluering af en omdannet græsmark ved boligbebyggelse i Sønderborg.
- 2012:16 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: En Voldsom Omvej - Evaluering af en omdannet støjvold i Solrød.
- 2012:15 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Pixlpark - En Digital Legeplads - Evaluering af en omdannet plads i en ny bydel i Roskilde.
- 2012:14 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Et bevægelseseksperimentarium - Evaluering af en omdannet park ved Sundhedscentret i Nykøbing Sjælland.
- 2012:13 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Sidesporet - Evaluering af en omdannet asfaltplads ved Nørre Aaby station.
- 2012:12 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Opfordring til udfordring - Evaluering af omdannede restarealer i Kolding Bycentrum.
- 2012:11 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Byens Arena - Evaluering af en omdannet parkeringsplads ved boligbebyggelse i Høje Gladsaxe.
- 2012:10 Charlotte Skau Pawlowski, Lars Breum Christiansen, Jasper Schipperijn og Jens Troelsen: Dronningens Bastion - Evaluering af en omdannet bastion på et historisk voldanlæg i Fredericia.
- 2012:9 Thomas Skovgaard, Kurt Lüders, Jesper von Seelen, Mette Munk Jensen, Bjarne Ibsen, Casper Due Nielsen og Tobias Marling: Svømning i den danske folkeskole.
- 2012:8 Bjarne Ibsen, Venka Simovska og Henrik M. Larsen: Tilgængelighed til og deltagelse i idræt blandt børn og unge på Vesterbro: Evaluering af DGI-byens børne- og ungeprojekt Go-Active.
- 2012:7 Bjarne Ibsen ... et al.: Idrættens outsiders - Inklusion eller eksklusion af vanskeligt stillede børn og unge i idræt: Evaluering af puljen til idræt for vanskeligt stillede børn og unge.
- 2012:6 Jan Arvidsen, Karen Dalgaard Pedersen og Søren Andkjær: Rum og rammer for Aktivt Udeliv: Et litteraturstudie om naturlige omgivers betydning for Aktivt Udeliv.
- 2012:5 Bjarne Ibsen: Human Resource Management for Volunteers in Sports Organisations in Europe.
- 2012:4 Charlotte Skau Pawlowski og Jens Troelsen: EN GOD OMVEJ - Bevægelse i lokalområdet: Kvalitativ analyse af den kommunale planlægnings- og implementeringsproces forbundet med projektet.
- 2012:3 Louise Kamuk Storm, Simon Madsen og Bjarne Ibsen: Evaluering af projekt Grib Chancen.
- 2012:2 Louise Bæk Nielsen og Bjarne Ibsen: Idrætsdeltagelse og idrætsfaciliteter i Vordingborg Kommune.
- 2012:1 Thomas Gjelstrup Bredahl: Slutevaluering af Greve Kommunes metodeudviklingsprojekt "MultiMinen" - For 6-8 årige børn med overvægt.

- 2011:6 Peter Lund Kristensen: Evaluering af 'Sunde vaner fra barnsben': Den kvantitative del - Vejle Kommune.
- 2011:5 Louise Kamuk Storm, Simon Madsen og Bjarne Ibsen: Evaluering af 'Bevæg dig sund og glad: Et projekt i Esbjerg Kommune for overvægtige børn og deres familier.
- 2011:4 Jan Toftegaard Støckel: Evaluering vedrørende projekt Idrætszen.
- 2011:3 Bjarne Ibsen og Louise Bæk Nielsen: Idræt og idrætsfaciliteter på Bornholm.
- 2011:2 Jakob Haahr og Søren Andkjær (red.): Muligheder og begrænsninger for friluftsliv: Konferencerapport - artikler og abstracts.
- 2011:1 Ejgil Jespersen: Evaluering af Krop og Kontor forsøgsprojekter.
- 2010:7 Pernille Andreassen: Evaluering af 'Sunde vaner fra barnsben' - Vejle Kommune.
- 2010:6 Forskningsenheden for 'Bevægelse, Idræt og Samfund' (BIS): Forskningsprofil og udviklingsplaner for 2010-2014.
- 2010:5 Bjarne Ibsen, Anne Mette Walmar Hansen og Eva Vennekilde: Ændringer i kommunal idætspolitik efter kommunalreformen.
- 2010:4 Karsten Østerlund: Gå i Gang: Slutevaluering.
- 2010:3 Lise Specht Petersen: Rum for idræt og leg på Vesterbro.
- 2010:2 Bjarne Ibsen og Carsten Hvid Larsen: Aktivitet eller idrætspolitisk arbejde? Frivilligt arbejde i DGI Vestsjælland og DGI Nordsjælland.
- 2010:1 Bjarne Ibsen, Jan Toftegaard Støckel og Charlotte Klinker: Børn og fysisk aktivitet på Vesterbro.
- 2009:7 Lise Specht Petersen og Bjarne Ibsen: København – en by i bevægelse: evaluering af Københavns Kommunes motionsstrategi.
- 2009:6 Ole Lund: Evaluering af projekt 'Sund Cirkel'.
- 2009:5 Carsten Hvid Larsen og Bjarne Ibsen: Frivilligt arbejde i Gigtforeningen.
- 2009:4 Ole Lund: Sund indskoling – evaluering af sundhedsfremmende indsatser i SFO og indskoling i Frederikshavn Kommune.
- 2009:3 Kirsten Kaya Roessler: Gruppesamtaler som psykologisk behandling af kroniske smerter: erfaringer fra projektet "Tilbage til arbejdet".
- 2009:2 Lars Breum Christiansen og Jens Troelsen: Bevægelsesmuligheder i Kolding By 2008.
- 2009:1 Ole Lund: Rend og Hop – Vi si'r stop: et sundhedsprojekts bestræbelser på at skabe bedre betingelser for det sunde liv i Varde Kommune.
- 2008:10 Lars Breum Christiansen og Jens Troelsen: Bevægelsesmuligheder i Roskilde By.
- 2008:9 Per Jørgensen: Idrætspolitik i Gentofte Kommune gennem 100 år.
- 2008:8 Jens Høyer-Kruse, Malene Thøgersen, Jan Toftegaard Støckel og Bjarne Ibsen: Offentlige-frivillige partnerskaber omkring børn og fysisk aktivitet.
- 2008:7 Pernille Vibe Rasmussen: Foreninger og integration: Undersøgelse af foreningers vilkår for integrationsarbejde i Københavns Kommune.
- 2008:6 Thomas Gjelstrup Bredahl: Ekstern evaluering af Motion på Recept i Frederiksberg Kommune: September 2007.
- 2008:5 Thomas Gjelstrup Bredahl: Evaluering af Motion på Recept i Nordjylland 2007.
- 2008:4 Jens Troelsen, Kirsten Kaya Roessler, Gert Nielsen og Mette Toftager: De bolignære områders betydning for sundhed: hvordan indvirker bolignære områder på sundheden? – og hvordan kan udformningen gøres bedre?
- 2008:3 Ole Lund og Pernille Andreassen: Gå i gang: evalueringsrapport.
- 2008:2 Jan Toftegaard Støckel (red.): Parallel leg eller integreret leg? – partnerskaber om børn, leg og bevægelse.
- 2008:1 Pernille Vibe Rasmussen og Kirsten Kaya Roessler: Stofmisbrug og fysisk aktivitet: Evaluering af "Krop og læring – Mere styr på eget liv".
- 2007:1 Bjarne Ibsen: Børns idrætsdeltagelse i Københavns Kommune 2007.